

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra mezinárodního a evropského práva

Diplomová práce

PRAVOMOC SOUDŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÝCH
SPOLEČENSTVÍ VE SPORECH VE VĚCECH OBČANSKÝCH
A OBCHODNÍCH (DLE NAŘÍZENÍ BRUSEL I)

Michal Vlasák

2006/2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Pravomoc soudů členských států Evropských společenství ve sporech ve věcech občanských a obchodních (dle nařízení Brusel I)“ zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny.

<u>PŘEDMLUVA</u>	4
<u>I. ÚVOD</u>	6
<u>I.1. Maastrichtská smlouva</u>	7
<u>I.2. Amsterdamská smlouva</u>	7
<u>II. NAŘÍZENÍ BRUSEL I.</u>	9
<u>II.1. Okolnosti vzniku nařízení Brusel I.</u>	9
<u>II.2. Základní charakteristika nařízení Brusel I</u>	10
<u>II.3. Luganská úmluva</u>	12
<u>III. EVROPSKÝ SOUDNÍ DVŮR A JEHO INTERPRETACE</u>	14
<u>III.1. Druh a metody výkladu ESD</u>	14
<u>III.2. Role ESD ve vztahu k nařízení Brusel I</u>	16
<u>IV. PŮSOBNOST NAŘÍZENÍ BRUSEL I</u>	19
<u>IV.1. Věcná působnost nařízení Brusel I</u>	19
<u>IV.1.1. Věci občanské a obchodní</u>	20
<u>IV.1.2. Věci daňové, celní a správní</u>	23
<u>IV.1.3. Vyloučení okruhu otázek uvedených v článku 1 odstavci</u> <u>2 Nařízení</u>	23
<u>IV.2. Osobní působnost nařízení Brusel I</u>	26
<u>IV.3. Časová působnost nařízení Brusel I</u>	27
<u>IV.4. Místní působnost nařízení Brusel I</u>	27
<u>V. VZTAH NAŘÍZENÍ BRUSEL I K NORMÁM MAJÍCÍM STEJNOU</u> <u>PŮSOBNOST</u>	28
<u>V.1. Vztah nařízení Brusel I k právním aktům ES</u>	28
<u>V.2. Vztah nařízení Brusel I k Bruselské úmluvě</u>	29
<u>V.3. Vztah nařízení Brusel I k dvoustranným dohodám, smlouvám</u> <u>a úmlouvám</u>	30
<u>V.4. Vztah nařízení Brusel I k mnohostranným smlouvám</u>	32
<u>VI. ZÁKLADNÍ PŘEHLED PRÁVOMOCÍ A JEJICH SYSTÉM</u>	34
<u>VII. ZÁKLADNÍ PRÁVOMOC</u>	38
<u>VII.1. Domicil jako stěžejní pravidlo pro určení pravomoci</u>	39
<u>VII.2. Domicil žalovaného a domicil žalobce</u>	40
<u>VIII. ALTERNATIVNÍ PRÁVOMOC DLE ČLÁNKU 5 NAŘÍZENÍ</u>	43
<u>VIII.1. Místo plnění smlouvy</u>	45
<u>VIII.2. Určení pravomoci ve věcech výživného</u>	50
<u>VIII.3. Určení pravomoci ve věcech protiprávního jednání</u>	53
<u>VIII.4. Adhezní řízení</u>	55
<u>VIII.5. Spory vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo</u> <u>provozovny</u>	56
<u>VIII.6. Pravomoc ve věcech trustů</u>	57

<u>VIII.7. Spory o zaplacení odměny za záchranné či pomocné práce na horách či na moři</u>	58
<u>IX. ALTERNATIVNÍ PRAVOMOC DLE ČLÁNKŮ 6 A 7 NAŘÍZENÍ</u>	59
IX.1. Alternativní pravomoc dle článku 6 Nařízení.....	59
IX.1.1. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 1 Nařízení..	59
IX.1.2. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 2 Nařízení..	61
IX.1.3. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 3 Nařízení..	61
IX.1.4. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 4 Nařízení..	62
<u>X. SPECIÁLNÍ PRAVOMOC</u>	63
<u>XI. PRAVOMOC VÝLUČNÁ</u>	65
XI.1. Věcná práva k věcem nemovitým a nájem k nim.....	66
XI.1.1. Dočasný nájem nemovitosti	68
XI.2. Řízení, jejichž předmětem je platnost založení, nulita nebo zrušení společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení právnických nebo fyzických osob nebo platnost usnesení jejich orgánů	69
XI.3. Řízení, jejichž předmětem je platnost zápisů do veřejných rejstříků.....	69
XI.4. Řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis	69
XI.5. Řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí	70
<u>XII. PRAVOMOC DOHODNUTÁ</u>	72
XII.1. Forma prorogační doložky	75
XII.1.1. Písemná forma	76
XII.1.2. Forma vzniklá na základě praktik vzniklých mezi stranami	77
XII.1.3. Forma vzniklá na základě mezinárodních obchodních zvyklostí.....	77
XII.2. Podřízení se zahájenému řízení	79
<u>XIII. ZÁVĚR – NÁSLEDKY NEDODRŽENÍ PRAVIDEL PRAVOMOCI SOUDŮ VE FÁZI UZNÁNÍ A PROHLÁŠENÍ VYKONATELNOSTI</u>	81
<u>RESUMÉ</u>	84
<u>SEZNAM LITERATURY</u>	87
<u>SEZNAM ROZSUDKŮ EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA</u>	90

Předmluva

I když to není u diplomových, rigorózních, disertačních, habilitačních a jiných akademických prací většinou zvykem, považuji v tomto případě za přínosné, vložit do diplomové práce na téma *Pravomoc soudů členských států Evropských společenství ve sporech ve věcech občanských a obchodních (dle nařízení Brusel I)* ještě před úvodní kapitolu tuto předmluvu.

Důvodem je snaha přiblížit čtenáři ještě před samotným začtením se do předmětné problematiky cíl a účel této práce, použité metody zpracování a další aspekty, které by mohly zefektivnit a urychlit orientaci čtenáře v jednotlivých kapitolách této stati.

Na podobné téma, jako má tato diplomové práce, byly již dříve napsány některé závěrečné práce. Většina z nich se však zabývá, byť velmi podrobně, jen určitou výsečí problematiky evropského justičního prostoru – konkrétně v této souvislosti zpravidla jen jednou z pravomocí obsažených v nařízení Rady (ES) 44/2001, o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech¹ (dále také „nařízení Brusel I“ či jen „Nařízení“). Autor této práce se však oproti dřívějším zpracováním bude snažit o větší komplexnost, systematicčnost a vzájemnou provázanost jednotlivých ustanovení Nařízení. Při té příležitosti se budu snažit poukázat na jednotlivé vztahy nejen uvnitř nařízení Brusel I, ale také na vztahy tohoto Nařízení navenek k jiným pramenům práva. Zároveň je nutné dodržet zadanou osnovu diplomové práce, která požadavku větší komplexnosti a obsáhlejší materie vychází vstříc.

S tím souvisí i to, že se v následujících kapitolách omezíme na historický výklad, jen do té míry, kde je to nezbytně nutné pro srozumitelné uvození do problematiky. Jak už bylo výše naznačeno, pojetí práce by mělo být více pozitivněprávní než historickoprávní.

Cílem vytčeným pro tuto práci tedy není jen snaha poukázat na systém a jednotlivá pravidla určení mezinárodní pravomoci v oblasti evropského

---

¹ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. *Official Journal L 012*, 16/01/2001 P. 0001 – 0023.

justičního prostoru, jejich vzájemná podmíněnost a jejich samostatná analýza za pomoci vlastní úvahy, komentářů a judikatury Evropského soudního dvora, ale také snaha deklarovat, co se stane ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti, když pravidla určení pravomoci stanovená Nařízením nebudou dodržena.

Pokud jde o použitou metodu zpracování, byla po pečlivém uvážení zvolena metoda, která se již v minulosti při zpracování tématiky mezinárodního práva soukromého osvědčila a je akademickou obcí nejčastěji využívána: vlastní analýza textu právní normy; porovnání této vlastní analýzy s dostupnou českou i zahraniční literaturou (monografie, komentáře, učebnice, časopisecké články, sborníky aj.) a následně konfrontace s aplikační praxí, tedy nejčastěji s rozsudky Evropského soudního dvora² (dále také „ESD“ či „Soudní dvůr“).

Závěr práce by neměl být jen shrnutím sledované problematiky, ale klade si za cíl zejména poukázat na následky nedodržení pravidel pravomocí obsažených v nařízení Brusel I ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti. Tedy jinými slovy řečeno, co následuje, pokud nejsou respektována pravidla obsažená v nařízení Brusel I.

Po formální stránce je práce zpracována ve shodě se směrnicí děkana č. 1/2006, o úpravě rukopisů písemných prací a o citaci dokumentů užívaných v pracích podávaných na Právnické fakultě MU.

Diplomová práce je zpracována dle právního stavu ke dni 15. března 2007.

Poděkování za věcné a kreativní připomínky při zpracování této diplomové práce patří zejména prof. JUDr. Naděždě Rozehnalové, CSc., z Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Dále bych chtěl poděkovat prof. Dr. Aleši Galičovi, z Faculty of Law, Ljubljana, který mi byl vyučujícím z předmětu International Civil Procedure na zahraničním studijním pobytu ve Slovinsku, kde práce z velké části vznikala.

---

² Roli ESD, jeho interpretaci, druhům a metodám výkladu bude věnována samostatná kapitola.

I. Úvod

Od založení Evropských společenství a poté potažmo také Evropské unie, uběhla již řada let. Základní původní motiv myšlenkových otců zakladatelů nynější Evropské unie³ Jeana Moneta a Roberta Schumanna byl pod vlivem právě skončené II. světové války poněkud rozdílný oproti nynějším aktuálním problémům států Evropské unie.

Z původního zejména ekonomického a hospodářského uskupení, které bylo zaměřeno zejména na odstranění kvantitativních a kvalitativních překážek volného obchodu mezi státy, se postupem času stává subjekt⁴, který má mnohem více cílů a náplní. Z toho plyne, že prvotně byla středem zájmu harmonizace oblasti práva, která se dá s trochou nepřesnosti celkově označit jako veřejnoprávní. Postupem času však bylo nutno reagovat na to, že se většina hospodářských transakcí odehrává ve vztazích zejména soukromoprávních a tyto soukromoprávní vztahy jsou hlavním motorem růstu blahobytu a prosperity občanů EU⁵. Je zde tedy vidět určitá disproporce mezi původně převažující veřejnoprávní legislativní činností orgánů ES a nárůstem soukromoprávních vztahů. Proto bylo nutno reagovat na oblast soukromého práva, zejména obchodního, občanského a rodinného.

Právně byly ty nejvýznamnější vývojové změny v oblasti nazírání na soukromoprávní vztahy zachyceny v 90. letech 20. století postupným přijetím Maastrichtské smlouvy a poté zejména Amsterdamské smlouvy.

---

³ Autor bude nadále v textu pečlivě rozlišovat pojmy „Evropská unie“ a „Evropská společenství“ navzdory laické a novinářské společnosti, kde se velmi často oba pojmy nesprávně zaměňují. Tam, kde se bude dále hovořit o Evropské unii, myslí se tím všechny tři pilíře, tak jak byly vytvořeny tzv. Maastrichtskou smlouvou o EU (I. pilíř původní Evropská společenství, II. pilíř Společná bezpečnostní a zahraniční politika, III. pilíř Spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí). Kde se bude hovořit o Evropských společenství, má se na mysli pouze komunitární úprava obsažená v I. pilíři EU.

Podrobněji k rozdílům mezi EU a ES např. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 26 an. a str. 63.

⁴ Právní subjektivitu v právnickém slova smyslu mají pouze Evropská společenství (vztahuje se tedy jen na tzv. komunitární I. pilíř) vyplývající z článků 281 a 282 Smlouvy o založení Evropského společenství (dále jen „SES“). Naproti tomu Evropská unie právní subjektivitu nemá. EU měla získat právní subjektivitu vstupem v platnost Návrhu smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu současně se zánikem ES. Tento návrh však nebyl přijat. Paradoxní je, že i přesto EU uzavírá některé významné mezinárodní dohody, které však dle článku 24 odst. 6 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“) zavazují pouze orgány Unie, nikoli členské státy.

⁵ Ekonomicky řečeno – táhnou růst HDP jednotlivých států EU i EU jako celku.

1.1. Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva⁶ přijatá roku 1992, která založila mj. Evropskou unii, je z našeho pohledu (tj. z pohledu evropského justičního prostoru v soukromoprávních otázkách) významná tím, že od jejího vstupu v platnost⁷ se hovoří o tzv. třech pilířích Evropské unie. Maastrichtská smlouva totiž rozšířila oblast zájmů původních ES na oblast bezpečnostní a zahraniční politiky (II. pilíř) a na oblast spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí (III. pilíř), jehož součástí v té době byly i otázky týkající se spolupráce justičních orgánů v civilních věcech. Druhý a třetí pilíř však nadále zůstávají po Maastrichtu tzv. nekomunitární a v rámci jejich působnosti nebylo možné upravovat vzniklé vztahy nástroji klasickými pro oblast pilíře komunitárního (I. pilíř), jakými jsou směrnice a nařízení. Maastrichtská smlouva tedy z námi sledovaného úhlu pohledu znamená pouhý nepatrný, přesto podstatný pokrok ve směřování EU.

Základním právním podkladem pro odstraňování administrativních překážek v oblasti justiční spolupráce v procesních věcech tak i nadále zůstává čl. 220 SES (po přečíslování, ke kterému došlo až Amsterdamskou smlouvou je to nově článek 293)⁸. Změna nastala až přijetím již zmíněné Amsterdamské smlouvy.

1.2. Amsterdamská smlouva

Amsterdamská smlouva⁹ přijatá v roce 1997, která se stala účinnou o dva roky později v roce 1999 s sebou přinesla řadu změn. Od přijetí Amsterdamské smlouvy¹⁰ se hovoří o prostoru svobody, bezpečnosti a práva¹¹. Smlouva jednak přečíslovala články v původní Maastrichtské smlouvě, dále

---

⁶ Treaty on the European Union, OJ C 191, 29.7.1997.

⁷ Vstup v platnost 1. listopadu 1993.

⁸ Článek 293 pododstavec 4: „Členské státy zahájí mezi sebou v případě potřeby jednání s cílem zajistit ve prospěch svých státních příslušníků: zjednodušení formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů.“

⁹ Treaty of Amsterdam, OJ C 340, 10.11.1997.

¹⁰ K tomu také např. Týč, V.: Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. In Ročenka evropského práva, Brno: Masarykova univerzita, 1997, str. 11 – 48.

¹¹ Někteří autoři překládají z originálu prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti (namísto práva). Pro účely této práce je však tento pojmoslovný spor irelevantní.

zavedla tzv. princip flexibility¹² a z pohledu evropské justiční spolupráce v soukromoprávních věcech byla komunitarizována (tedy začleněna do původního I. pilíře) oblast soukromoprávních vztahů¹³. V této souvislosti nabývá na významu článek 65 SES (dříve 73m), který opravňuje Radu EU přijímat v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem taková opatření, která zahrnují mimo jiné:

- zlepšení a zjednodušení systému mezinárodního doručování soudních a mimosoudních písemností; spolupráce při opatřování důkazů; uznání a výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech;
- podporu slučitelnosti kolizních norem platných v členských státech a předpisů pro řešení kompetenčních sporů;
- odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení, popřípadě podporou slučitelnosti úpravy občanskoprávního řízení v členských státech.

V článku 65 použitý termín „opatření“ zahrnuje i takové prameny evropského práva, kterými jsou nařízení a směrnice a které jsou ve své podstatě čistě komunitární. Když pomineme sporné výkladové otázky týkající se článku 65 SES, zjistíme, že se rozšířila působnost Evropských společenství na oblast civilního procesního práva a že zde vznikl prostor pro přijetí unifikovaného nařízení. Právě do tohoto rámce pak můžeme zařadit zanedlouho přijaté nařízení Brusel I, které bylo schváleno procedurou podle nově vložené Hlavy IV. v Kapitole 4. SES¹⁴.

---

¹²Ten spočívá v tom, že při stále vzrůstajícím počtu členů EU je nutno umožnit členům progresivnějším přijmout určitá opatření rychleji. Nejtypičtějším příkladem je vznik tzv. Měnové unie, které jsou členy všechny státy EU, ale některé státy (z původní patnáctky Velká Británie, Dánsko, Švédsko) nejsou členy tzv. eurozóny (země Evropské unie, které zavedly Euro jako měnu).

¹³Ve třetím pilíři nadále zůstává oblast trestněprávní spolupráce.

¹⁴Procedura podle článku 67 SES, který je *lex specialis* ve vztahu k obecné proceduře uvedené v člancích 251 a 252 SES.

II. Nařízení Brusel I.

Jak už bylo výše naznačeno nařízení Brusel I je součástí širšího rámce evropského justičního prostoru v civilních otázkách, který je zase nedílnou součástí mezinárodního práva soukromého¹⁵ jako celku. Na tomto místě považuji za vhodné poukázat alespoň ve zkratce na nejdůležitější okolnosti vzniku a základní charakteristiku nařízení Brusel I.

II.1. Okolnosti vzniku nařízení Brusel I.

Předchůdcem nařízení Brusel I byla tzv. Bruselská úmluva¹⁶, jejíž celý text byl kromě nepatrných změn transformován do podoby Nařízení. Bruselská úmluva (dále také jen „Úmluva“) byla sjednána a poté i přijata 27. 9. 1968 šesti původními členskými státy Evropských společenství, a to procedurou podle výše vyloženého článku 220 SES (nyní článek 293 SES). Současně s Úmluvou byla uveřejněna i Zpráva belgického zpravodaje Paula Jenarda¹⁷, která měla sloužit jako interpretační vodítko v pozdější právněaplikační praxi. Vedle samotné Úmluvy a Zprávy zpravodaje byl schválen i Protokol o interpretaci Úmluvy, který autorizoval Evropský soudní dvůr jako justiční orgán nadaný pravomocí interpretace ustanovení Bruselské úmluvy.

Stranou v tuto chvíli ponecháme jednotlivé víceméně nevelké změny, kterými Bruselská úmluva procházela vždy, když se stal členem Evropských společenství nově přistupující stát¹⁸.

Nedlouho poté, co byla přijata Amsterdamská smlouva, které tzv. komunitarizovala oblast justiční spolupráce ve věcech civilních, bylo přijato nařízení Brusel I. Toto nařízení nastupuje namísto dosavadní Bruselské

---

¹⁵ K aktuálním otázkám mezinárodního práva soukromého srov. např.: Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní - aktuální otázky. Evropské právo, 2003, č. 8, s. 1.

¹⁶ Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. OJ L 299, 31.12.1972.

¹⁷ Report on the Convention on Jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters. OJ C 59/1, 27. 9. 1968.

¹⁸ Podrobněji ke změnám v Úmluvě in: Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část II. Právní fórum, 2005, č.3, str. 81.

úmluvy. Výjimka platí ve vztahu k Dánsku, na které se nařízení Brusel I nevztahuje¹⁹.

Na tomto místě snad ani nemusím připomínat, že členstvím ČR v EU se stalo Nařízení přímo použitelné (přímo aplikovatelné)²⁰ i pro Českou republiku.

II.2. Základní charakteristika nařízení Brusel I

Nařízení se vztahuje na dva základní okruhy otázek. První okruh se týká stanovení mezinárodní pravomoci soudů členských států EU a druhý zahrnuje pravidla pro uznání a prohlášení vykonatelnosti soudních rozhodnutí.

Na tomto místě by však bylo dobré se alespoň krátce zmínit o cílech a účelu (tedy spíše materiální charakteristika) Nařízení, jenž jsou obecně vyjádřeny v preambuli tohoto Nařízení. Tyto cíle jsou samozřejmě ve shodě s cíli prostoru svobody, bezpečnosti a práva, tak jak byl tento prostor formulován zejména na Amsterdamské konferenci.

Bruselské nařízení má tak být dle jeho preambule nástrojem soudní spolupráce v civilních věcech, který je nezbytný k řádnému fungování vnitřního trhu²¹. Jeho cílem tak je sjednotit pravidla pro určení příslušnosti²² v občanských a obchodních věcech a dále zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí v členských státech²³. Působnosti Nařízení má zahrnovat všechny věci spadající do oblasti občanského a obchodního práva kromě určitých přesně stanovených

---

¹⁹ Podle odstavce 21 Preambule nařízení Brusel I se Dánsko tohoto nařízení neúčastní, a proto pro ně není závazné ani použitelné. Dle následujícího odstavce 22 Preambule nařízení Brusel I je však Bruselská úmluva nadále platná ve vztahu Dánska a členských států Úmluvy, což ovšem nově přistupující země po roce 2004 (mezi nimi i ČR) staví do poměrně složité situace, neboť tyto nově přistupující státy nebyly členy Bruselské úmluvy, jelikož se očekávala transformace Úmluvy do nařízení. Nyní se tedy ČR ve vztahu k Dánsku nemůže dovolávat textu znění Úmluvy ani Nařízení.

²⁰ V originálu „self-executing“.

²¹ Odst. 1 preambule nařízení Brusel I.

²² Zde by bylo dobré poukázat na dosud nesjednocenou terminologii, kdy někteří autoři překládají z originálu „jurisdiction“ (franc. „compétence“, něm. „zuständigkeit“) jako pravomoc a jiní jako příslušnost, což je z pohledu vnitrostátního značný rozdíl. Dle mého názoru a ve shodě s tzv. Jenardovou zprávou většinou ustanovení Nařízení lépe odpovídá pojem „pravomoc“, jelikož až na výjimky nestanoví konkrétní vnitrostátní soud, který má daný spor vyřešit, ale pouze odkazují na soud určitého členského státu. Je pak na národních pravidlech členských států, aby určili místní příslušnost. Proto i v textu nadále bude používán pojem „pravomoc“.

²³ Odst. 2 preambule nařízení Brusel I.

záležitostí²⁴. Pravidla pro určení pravomoci by měla být co nejvíce předvídatelná a měla by být založena na zásadě, podle které je pravomoc obecně založena na místě bydliště (domicil) žalovaného, kromě případů, kdy předmět sporu či smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného hlediska²⁵. V některých věcech (pojištění, spotřebitelské a pracovní smlouvy) by měla být slabší strana chráněna příznivějšími pravidly pro určení pravomoci soudu²⁶.

Dále lze do základní charakteristiky Nařízení začlenit tezi, podle které je nutno vyvinout úsilí zamezení konání dvou souběžných řízení ve dvou členských státech tak, aby v těchto státech nebyla následně vydána vzájemně si odporující rozhodnutí soudů²⁷. Rozhodnutí soudů vydaná v kterémkoli členském státě by měla být uznávána bez potřeby jakéhokoli dalšího řízení²⁸.

V neposlední řadě stojí za zaznamenání, že tvůrci Nařízení neopomněli připomenout vzájemnou vazbu tohoto nařízení k Bruselské úmluvě, kdy je výslovně stanoveno, že musí být zajištěna návaznost mezi Úmluvou a Nařízením²⁹. Z toho také plyne, že všechna doposud vydaná rozhodnutí Evropského soudního dvora, lze použít jako interpretační vodítko i pro nově přijaté nařízení Brusel I.

Z pohledu teorie mezinárodního práva soukromého je toto Nařízení typem regionální omezené unifikace (nikoli harmonizace) mezi členskými státy EU. Na rozdíl však od norem hmotněprávních, které mají povahu *erga omnes* a které unifikují společenské vztahy pomocí tzv. kolizních norem³⁰, se soustředí Nařízení na unifikaci procesněprávní, a ta je svou povahou *inter partes*.

O povinné aplikovatelnosti nařízení Brusel I v kontinentální Evropě není pochyb. Drobné dohady se objevily v anglosaské právní kultuře (zejména ve Velké Británii), kde byla Nařízením potlačena doktrína *forum conveniencie*³¹.

---

²⁴ Odst. 7 preambule nařízení Brusel I.

²⁵ Odst. 11 preambule nařízení Brusel I.

²⁶ Odst. 13 preambule nařízení Brusel I.

²⁷ Odst. 15 preambule nařízení Brusel I.

²⁸ Odst. 16 preambule nařízení Brusel I.

²⁹ Odst. 19 preambule nařízení Brusel I.

³⁰ Příkladem hmotněprávní unifikace je Římská úmluva o právu rozhodném pro závazky ze smluv.

³¹ Tato doktrína v anglosaských zemích zjednodušeně řečeno znamená, že tamější soudy mohou odmítnout žalobu projednat na základě kritéria *vhodnosti*.

V praxi to znamená, že v případech, kdy by se strana dovolávala pravomoci soudu na základě národních procesních pravidel tam, kam dopadá Nařízení, musí být pravomoc soudu na základě národních pravidel zamítnuta a postupováno dle pravidel nařízení Brusel I.

Této problematice se věnoval i Evropský soudní dvůr ve věci *Owusu v. Jackson C-281/02*³², kde bylo konstatováno, že Úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu prohlásil, a to i přesto, že není dána příslušnost soudu jiného smluvního státu nebo že spor nemá žádný vztah k jinému smluvnímu státu, že není dána jeho příslušnost, která pro něj vyplývá z Úmluvy z důvodu, že je vhodnější, aby dotčený spor rozhodl soud státu, jenž není smluvním státem Úmluvy.

Tímto byla tedy potvrzena kogentní povaha základních pravidel určování pravomoci. V opačném případě při uplatnění doktríny *forum convenience* by totiž byla velmi oslabena předvídatelnost stran pro určení pravomoci, která je jedním ze základních výstavbových prvků Úmluvy a později i Nařízení.

II.3. Luganská úmluva

Obdobné cíle jako Bruselská úmluva a poté samozřejmě také nařízení Brusel I. má i tzv. Luganská úmluva³³, proto učiním jen krátké pojednání, aby byl výklad komplexní.

Luganská úmluva bývá někdy nazývána jako tzv. paralelní úmluva, neboť má téměř totožný obsah jako Bruselská úmluva. Důvodem jejího vzniku byly znatelné úspěchy v té době již praxí prověřené Bruselské úmluvy. Státy, které nebyly členy ES, ale se Společenstvím aktivně spolupracovaly, zjistily, že by bylo vhodné upravit vzájemné vztahy v oblasti mezinárodní procesní spolupráce obdobně jako to učinily státy ES. Proto zejména z podnětu Švédska a Švýcarska byla svolána v roce 1988 konference do švýcarského města Lugana, kde byla následně Luganská úmluva přijata a schválena spolu se třemi Protokoly.

---

³² Rozsudek ESD ve věci *Owusu v. Jackson C-281/02*, ze dne 1. března 2005.

³³ Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters, done at Lugano, 16. 9. 1988.

Hlavní rozdíl mezi oběma úmluvami je v tom, že Bruselská úmluva je úmluvou uzavřenou, kdežto Luganská úmluva je úmluvou otevřenou, která umožňovala přístup v té době i nečlenských států ES.

Co se týká zpracované materie právních norem obsažených uvnitř jednotlivých úmluv, pak lze s minimem nepřesnosti konstatovat, že jejich obsah je téměř shodný³⁴.

---

³⁴ Přesná komparace je provedena např. In: Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 175 an.

III. Evropský soudní dvůr a jeho interpretace

Evropský soudní dvůr zaujímá v institucionální struktuře Evropské unie hlavní postavení v oblasti interpretační. V základající smlouvě je mu věnován v části V. hlavě I. kapitole 1. oddíl čtvrtý³⁵.

Podle základního ustanovení zakotveného v článku 220 SES je hlavním úkolem ESD zajišťovat v rámci svých pravomocí dodržování práva při výkladu a provádění SES. Tím se má ovšem na mysli, že je ESD oprávněn nejen k výkladu SES jako takové, ale také k výkladu legislativních aktů, které byly na jejím základě přijaty³⁶, včetně směrnic a nařízení (tedy i nařízení Brusel I).

III.1. Druh a metody výkladu ESD

Úkolem ESD je tedy snaha o zajištění co možná nejvyšší možné jednotnosti výkladu předpisů orgánů Evropské unie s cílem dosáhnout jednotné unifikace norem EU (to se týká zejména interpretace nařízení) či s cílem dosáhnout jednotné harmonizace předpisů práva EU (zejména v oblasti směrnic). K tomu používá různé druhy a metody výkladu³⁷.

Evropská unie není čistě homogenním útvarem, proto obsah norem může být v různých členských státech interpretován rozdílně. K povinnostem ESD rozhodně nemůže patřit to, aby znal vnitřní právní řády jednotlivých členských států (tedy z toho pohledu neplatí *iura novit curia*). ESD vykládá právo Evropských společenství, nikoli právo členských států. Proto bylo nutno z pohledu druhů výkladu zvolit takový druh interpretace, jenž by odpovídal požadavku výkladu stejného pro všechny členské státy.

Z toho důvodu ESD zvolil druh výkladu, který se označuje jako výklad *autonomní* (v podmínkách EU jej lze označit také termínem „nadstátní“). Tento druh výkladu se neopírá o určitý právní řád jednoho či druhého členského státu EU, ale je založen na obecných zásadách platných ve všech národních právních řádech zemí Evropské unie.

---

³⁵ Od článku 220 SES dále.

³⁶ K tomu více např.: Búrca, G., Weiler, J.H.H. *The European Court of Justice. Volume X/1*. Oxford, 2001, str. 118.

³⁷ K druhům a metodám interpretace obecně např.: Knapp, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str.168 an.

V jednom z prvních a zároveň nejvýznamnějších rozhodnutí ve věci *LTU v. Eurocontrol 29/76*³⁸ Evropský soudní dvůr potvrdil jako rozhodující druh výkladu výklad autonomní, když konstatoval, že Úmluva nemá být interpretována s odkazem na národní právo smluvního státu, ale primárně s ohledem na cíle a systém Úmluvy a za druhé s ohledem na obecné principy, které vzešly z celku národních právních řádů. Z odůvodnění rozhodnutí dále plyne, že Úmluva má být vykládána rovně a jednotně, ne pouhým odkazem na mezinárodní právo nebo národní právo smluvních států. Termín, na který je dotaz činěn, musí být interpretován nezávisle (autonomně).

Z pozdější judikatury ESD, která se v odůvodnění zabývá i autonomním druhem výkladu ESD lze uvést např. rozhodnutí ve věci *Cilfit 283/81*³⁹.

Co se týká nejčastěji používané metody výkladu, potom lze konstatovat, že ESD se nejvíce opírá o metodu *teleologickou*⁴⁰. Její podstata spočívá v tom, že se ESD při interpretaci dané právní normy obsažené v pramenu práva EU snaží zjistit její cíl a účel. Většinou je tento cíl a účel shodný se samotnými cíli Evropské unie nebo je tento cíl vyjádřen v preambulích jednotlivých předpisů orgánů Společenství (pokud samozřejmě preambuli mají).

Příkladem rozhodnutí ESD⁴¹, kde soud použil jednak druh autonomního výkladu a zároveň metodu teleologického výkladu je rozhodnutí ve věci *SAR Schotte GmbH v. Sociétés Parfurms Rotschild Sarl 218/86*⁴².

Pro úplnost je potřeba dodat, že ESD je jedinou autoritou Společenství, která je schopna vnutit soudům členských států své závěry. Z toho důvodu lze interpretaci Soudního dvora označit také jako *autoritativní*.

---

³⁸ Rozsudek ESD ve věci *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol 29/76*, ze dne 14. října 1976.

³⁹ Rozsudek ESD ve věci *Cilfit 283/81*, ze dne 6. 10. 1982. Kromě druhu výkladu je toto rozhodnutí známé také z důvodu definice pojmu *acte claire*.

⁴⁰ Kromě toho užívá ESD samozřejmě také výklad např. historický, logický aj.

⁴¹ Veškeré rozhodnutí ESD jsou veřejně dostupná v síti Internet. Autor čerpal rozhodnutí zejména z: <http://curia.eu.int> nebo z <http://eur-lex.europa.eu>. Česká databáze alespoň nejzákladnějších rozhodnutí ESD v oblasti evropského justičního prostoru v civilních věcech je dostupná na www.mps.law.muni.cz, kde jsou rozsudky přeloženy do českého jazyka.

⁴² Rozsudek ESD ve věci *SAR Schotte GmbH v. Sociétés Parfurms Rotschild Sarl 218/86*, ze dne 9. prosince 1987.

III.2. Role ESD ve vztahu k nařízení Brusel I

Dříve než se budeme zabývat právním základem, který zmocňuje Soudní dvůr k interpretaci nařízení Brusel I, bylo by dobré připomenout, že i právní předchůdce Nařízení, tedy Bruselská úmluva, potřebovala k zajištění jednotnosti výkladu a následné správné aplikace orgán, který by byl zmocněn autoritativně interpretovat ustanovení Úmluvy.

Jak už bylo výše naznačeno Bruselská úmluva (stejně tak jako Římská úmluva) nebyly součástí práva Společenství, z toho důvodu nebyl ESD bez dalšího oprávněn k jejich interpretaci. Proto bylo nutno vymyslet mechanismus, jak autorizovat ESD k tomu, aby se Bruselskou úmluvou jako soudní orgán mohl výkladově zabývat. Pravomoc k výkladu Bruselské úmluvy tak byla založena nikoli ve zřizovacích smlouvách ES, nýbrž v Protokole o interpretaci Bruselské úmluvy, jenž byl přijat současně s touto úmluvou.

Do Protokolu o interpretaci Úmluvy byl z větší části přejet text z článku 234 SES (dříve článek 177 SES), který obsahuje obecné určení pravomoci ESD k rozhodování v něm uvedených otázkách. Rozdíl oproti obecné úpravě uvedené v SES spočíval potom v tom, že Protokol omezoval působnost Soudního dvora jen na dotazy odvolacích soudů.

Je však možno říci, že právněaplikační praxe se s tímto pozitivně vyrovnala a judikatura ESD vydaná na podkladě zmocnění uvedené v Protokole (nikoli tedy přímo v SES) se stala důležitým výkladovým vodítkem k Bruselské úmluvě a co více, později se ve shodě s Preambulí k nařízení Brusel I dala tato judikatura použít i jako interpretační prostředek tohoto nařízení⁴⁵.

Poté co byla Bruselská úmluva v téměř shodném znění přejata do nařízení Brusel I, role ESD se v ničem nezměnila. Jediným rozdílem, který však navenek nebyl pro aplikační praxi nikterak podstatný, bylo, že ESD svou pravomoc vykonával ne na základě Protokolu (jako tomu bylo dříve u Bruselské úmluvy), ale jeho oprávnění vycházelo přímo ze Smlouvy o založení Evropského společenství.

Obecná úprava zakládající pravomoc Soudního dvora je zakotvena v článku 234 SES. Z ustanovení tohoto článku vyplývá, že ESD má mj. pravomoc

---

⁴⁵ Viz odst. 19 preambule nařízení Brusel I.

rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se výkladu samotné SES a dále o platnosti a výkladu aktů přijatých orgány Společenství. Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr o rozhodnutí v této otázce. Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr⁴⁴.

Bruselské nařízení je aktem sekundárního práva, proto není o aplikaci toho článku pochyb. Ovšem je nutno upozornit, že se tento článek použije pouze modifikovaně, jak stanoví článek 68 odstavce 1 SES. Ten stanoví, že se článek 234 SES použije na hlavu IV (patří sem i procesní oblast justice v civilních věcech shrnutá v názvu hlavy pod pojem „jiné politiky“), jestliže v určité věci, která je předmětem řízení zahájeného u soudu členského státu, jehož rozhodnutí již nemůže být napadeno opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, vyvstane otázka výkladu aktů této hlavy, požádá tento soud Soudní dvůr o rozhodnutí o této otázce, jestliže je považuje za nutné⁴⁵ k vydání svého rozsudku.

Další rozdíl článku 68 SES oproti článku 234 SES (kromě užití pojmů „nutnost“ a „nezbytnost“) spočívá v tom, že otázku v předběžném řízení může položit podle článku 68 SES pouze odvolací soud, nikdy ne soud prvního stupně, kdežto za podmínek stanovených v obecném ustanovení v článku 234 SES tak může učinit i soud, proti kterému je opravný prostředek přípustný

Článek 68 SES je tedy ve vztahu k obecnému článku 234 SES v poměru *lex specialis* a užije se tedy přednostně.

Řízení u ESD je řízením svého druhu a označuje se jako prejudiciální řízení (řízení o předběžné otázce)⁴⁶, jehož účelem není zjišťovat skutkový stav věci, ale správně interpretovat normu ES, která má být na daný typ společenských vztahů použita. Soudní dvůr se tak při interpretaci nařízení Brusel I soustředí

---

⁴⁴ Článek 234 SES (přiměřeně krácen s ohledem na danou problematiku).

⁴⁵ V obecném článku 234 SES se nehovoří o „nutnosti“, nýbrž o „nezbytnosti“.

⁴⁶ K tomu více např.: Řízení o předběžné otázce a národní soudy – sborník z konference pořádané Ústavním soudem ČR. Praha: Linde, 2005, od str. 1.

pouze na právní otázky a skutkové otázky ponechává k rozhodnutí národním soudům členských států⁴⁷.

---

⁴⁷ Je však pravdou, že velmi často ESD rozhodne tak, že celý případ ve skutečnosti vyřeší i skutkově jako např. ve věci *Kobler v. Austria* C-224/01, ze dne 30. září 2003, kde se jednalo o odškodnění zaměstnance pana Koblera Rakouskem. Toto rozhodnutí je jinak významné v tom, že zde ESD položil základy odpovědnosti státu za škodu vůči jednotlivci i v případech, kdy škodu způsobil národní soud členského státu.

IV. Působnost nařízení Brusel I

Výrazu působnosti právního předpisu či působnosti právní normy se používá zpravidla ve dvojitým smyslu, jednak ve smyslu *sociologickém*⁴⁸ a za druhé ve smyslu *technickém*, tj. ve smyslu mezi působností právního předpisu či právní normy. V tomto druhém technickém slova smyslu se pak obecně v teorii českého i evropského práva rozeznává působnost věcná, osobní (personální), časová a místní (teritoriální). V této kapitole se budeme zabývat rozsahem působnosti nařízení Brusel I a pokusíme se odpovědět na otázku, jaký okruh vztahů toto nařízení pokrývá. Správná odpověď na položenou otázku je velmi důležitá, jelikož ještě před aplikací samotného Nařízení je potřeba konkrétní společenský vztah subsumovat (tj. podřadit) pod dosah nařízení Brusel I. Nesprávná subsumce může mít právní následky ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí, jak bude poukázáno v závěru této práce.

IV.1. Věcná působnost nařízení Brusel I

Věcná působnost právního předpisu obecně dává odpověď na otázku, pro jaké skutkové podstaty právní předpis platí. Jinými slovy vymezuje okruh společenských vztahů, na které dopadá z pohledu jejich druhu.

Nařízení Brusel I má pak okruh věcné působnosti (někdy se též hovoří o dosahu nařízení) stanoven ve svém článku 1 odstavci 1, kde je působnost stanovena pozitivně. V článku 1 odstavci 2 a 3 je pak dosah nařízení vymezen tzv. negativně, tedy vyloučením okruhu otázek, na které nařízení nedopadá.

Zde je potřeba připomenout i preambuli nařízení Brusel I, kde je v odstavci 7 stanoveno, že „*oblast působnosti tohoto nařízení by měla zahrnovat všechny hlavní věci spadající do oblasti občanského a obchodního práva kromě určitých přesně stanovených záležitostí.*“ Toto ustanovení vtělené do preambule Nařízení slouží Evropskému soudnímu dvoru jako významné interpretační vodítko a lze z něho soudit, že účelem tvůrců bylo postihnout co nejširší okruh

---

⁴⁸ K tomu více např.: Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str.165 an.

společenských vztahů, které se označují jako vztahy občanské a obchodní (kromě výjimek, o kterých bude zmínka níže).

Při výkladových potížích lze také využít zprávy zpravodajů, které byly přijímány současně s Bruselskou úmluvou či při jejich změnách⁴⁹.

Článek 1 odstavec 1 Nařízení stanoví, že: „*Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.*“⁵⁰

Článek 1 odstavec 2 Nařízení pak obsahuje čistě negativní vymezení působnosti, když stanoví, že se: „*Toto nařízení se nevztahuje na*

a) věci osobního stavu, způsobilosti fyzické osoby k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manželi a dědění, včetně dědění ze závěti;

b) konkursy, vyrovnání a podobná řízení;

c) sociální zabezpečení

d) rozhodčí řízení.“

IV.1.1. Věci občanské a obchodní

Názory právních teoretiků na aplikaci nařízení Brusel I jsou vesměs shodné s aplikační praxí, jelikož se teorie i praxe domnívá, že účelem je snaha postihnout co nejširší okruh vztahů. Proto se v odborných právnických diskusích velmi často hovoří o tom, že interpretace stěžejních pojmů „věci občanské a obchodní“ by měla být prováděna spíše pomocí extenzivního (tj. rozšiřujícího) výkladu⁵¹.

Jak se hned po nabytí účinnosti nařízení Brusel I ukázalo, problematickým se v právněaplikační praxi stalo při interpretaci věcné působnosti nařízení správné rozhraničení soukromoprávních a veřejnoprávních otázek, zejména tam, kde jednou stranou sporu je subjekt soukromého práva a druhou stranou sporu je potom subjekt práva veřejného. V literatuře i judikatuře ESD se ujednotil názor, že základním hlediskem při stanovení hranice, zda se jedná

---

⁴⁹ Zejména ve Zprávě belgického zpravodaje Paula Jenarda a později ve Zprávě německého zpravodaje Petera Schlossera.

⁵⁰ Kombinace pozitivního (občanské a obchodní) a negativního (daňové, celní a správní) vymezení věcné působnosti Nařízení.

⁵¹ Shodně také In: Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 678.

o věc obchodní či občanskou nebo o věc práva veřejného, je jednání orgánu státu ve vztahu k jeho pravomoci dané mu jako orgánu státu. Z toho (ale i z níže uvedené judikatury) dovozují, že kritériem je postavení státního orgánu v daném vztahu se subjektem soukromého práva. Dle mého názoru pokud tedy půjde o vztah, kdy státní orgán nevykonává přímo veřejnou moc, jedná se o vztah soukromoprávní a aplikaci Nařízení by nemělo nic bránit. V opačném případě je aplikace Nařízení vyloučena.

Za cizojazyčné literatury lze citovat z komentáře k Bruselské úmluvě, kde se uvádí, že pro určení hranice „není rozhodující, zda žaloba byla dána u trestního soudu jako civilní žaloba, ani samotná skutečnost že žalovaný je nositelem veřejné moci⁵².“

Dále např. slovinská větev evropského justičního procesu si klade otázku jak postupovat v případech, kdy stát zaplatí za cizího státního příslušníka odměnu právnímu zástupci z důvodu nemajetnosti tohoto cizího státního příslušníka, ale později tento cizinec peníze jakkoli získá a měl by je vrátit (hovoří se o tzv. reimbursement). Jde o civilní věc spadající pod dosah nařízení Brusel I nebo jde již o věc veřejnou? Rozpor je shledáván zejména v tom, že podle slovinského ustanovení § 58 Private International Law and Procedure Act jde jednoznačně o věc ryze soukromoprávní a z pohledu slovinské národní právní úpravy by tedy mělo být nařízení Brusel I aplikováno. Z níže uvedených rozsudků lze však vyvodit (k čemuž nakonec dospěla i slovinská právní teorie), že se jedná o věc, která je již z pohledu evropského práva více spjata s veřejným právem než právem soukromým, a proto se Bruselské nařízení neuplatní⁵³.

Jedním za stěžejních rozhodnutí evropského soudního dvora týkající se této problematiky je rozhodnutí ve věci *LTU v. Eurocontrol 29/76*⁵⁴, kde se v právní větě rozsudku říká, že důvodem pro vynětí z rozsahu Úmluvy může být povaha vztahů mezi stranami či předmět žaloby; rozhodnutí vydané v řízení vedeném

---

⁵² Kaye, P. *Law of the European Judgements Convention*. London: Barry Rose Law Publishers, 1999, str. 419.

⁵³ Srov.: Galič, A. *Materials for the III. Regional Training Workshop on Theoretical and Practical Aspects of Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters*, 8.-10. December 2005. Ljubljana. str. 1.

⁵⁴ Rozsudek ESD ve věci *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol 29/76*, ze dne 14. října 1976.

mezi orgánem státu a subjektem soukromého práva, kdy orgán státu jedná v rámci výkonu svých pravomocí, je vyloučeno z oblasti aplikace Úmluvy. Tato doktrína byla ESD rozpracována následně v dalších rozhodnutích jako např. ve věci *Rüffer C-814/79*⁵⁵, kde ESD v odstavci 9 a 16 konstatoval, „že se pojem občanské a obchodní věci ve smyslu článku 1 bodu 1 Bruselské úmluvy nevztahuje na právní spor, který vede stát jako správce veřejných vodních cest proti osobám ze zákona povinně ručícím, na jehož základě by požadoval náhradu nákladů na odstranění vraku, které správce provedl nebo nechal provést při výkonu svých výsostních kompetencí“. Dále je možno uvést rozhodnutí ve věci *Sonntag v. Waidmann C-172/91*⁵⁶.

Vývoj judikatury Evropského soudního dvora lze zkoumat například také z rozhodnutí ve sporu *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel C-167/00*⁵⁷. V odstavci 26 tohoto rozsudku ESD judikoval, „že je pevně stanoveno, že žaloby mezi veřejnou mocí a soukromými osobami dopadají mimo dosah Bruselské úmluvy jen pokud je veřejná moc činná ve výkonu veřejných pravomocí“. V následujícím odstavci odůvodnění rozsudku je pak uvedeno, „že toto je ten případ, který se týká vymáhání poplatků cestou nuceného výkonu rozhodnutí, které soukromá osoba dluží veřejnému - státnímu nebo mezinárodnímu - úřadu za domáhání se jeho služeb a zařízení, obzvláště když tato domáhání mají donucující a výlučnou povahu.“

V posledních letech vyvstaly ve společné Evropě také otázky týkající se odpovědnosti státu za jednání nebo opomenutí svých ozbrojených sil v průběhu zejména 2. světové války. Spadají žaloby na náhradu škody, podané fyzickými osobami proti smluvnímu státu, který je občanskoprávně odpovědný za jednání nebo opomenutí svých ozbrojených sil, do rozsahu věcné působnosti *ratione materiae* Bruselské úmluvy v souladu s jejím článkem 1, jestliže jsou tato jednání nebo opomenutí, k nimž došlo během vojenské okupace státu, na jehož území mají žalobci bydliště, v důsledku útočné války

---

⁵⁵ Rozsudek ESD ve věci *Netherlands State v. Reinhold Rüffer C-814/79*, ze dne 16. prosince 1980.

⁵⁶ Rozsudek ESD ve věci *Volker Sonntag v. Hans Waidmann C-172/91*, ze dne 21. dubna 1993.

⁵⁷ Rozsudek ESD ve věci *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel C-167/00*, ze dne 1. října 2002.

ze strany žalovaného, zjevně v rozporu s válečným právem a mohou být také považována za zločiny proti lidskosti? Ve sporu *Lechouritou v. Německo C-292/05*⁵⁸ šlo o náhradu majetkové a nemajetkové újmy, kterou utrpěli rodiče žalobců z důvodu jednání německých ozbrojených sil v průběhu okupace Řecka za druhé světové války. ESD judikoval, že soudní žaloba podaná fyzickými osobami ve smluvním státě proti jinému smluvnímu státu a směřující k získání náhrady škody utrpěné právními nástupci obětí jednání ozbrojených sil v rámci válečných operací na území prvního státu nespadá pod „občanské věci“ ve smyslu uvedeného ustanovení.

IV.1.2. Věci daňové, celní a správní

Nařízení Brusel I ve svém článku 1 odstavci 1 in fine výslovně vylučuje z dosahu nařízení věci daňové, celní a správní. Je potřeba upozornit, že uvozující věta obsahuje slovo „zejména“, proto je výčet pouze demonstrativní (neuzavřený) a lze si představit další právní oblasti, zejména z veřejného práva, které má poslední věta zmíněného článku na mysli⁵⁹. Potíže může činit snad jen výklad pojmu celní věci. Výkladem toho pojmu se ESD zabýval mj. ve věci *Préservatrice Foncière TIARD SA v. Staat der Nederlanden C-266/01*⁶⁰, kde bylo konstatováno: „Celní záležitosti nepokrývají nárok, kterým se smluvní stát snaží vynutit smlouvu o ručení určenou jako záruku zaplacení celního dluhu, kde právní vztah mezi státem a ručitelem v rámci smlouvy o ručení, neznamená výkon státní moci přesahující pravidla, která jsou aplikovatelná na vztahy mezi soukromými osobami, i když ručitel vznesl námitky na svou obranu, které si vyžadují vyšetření existence a obsahu celního dluhu.“

IV.1.3. Vyloučení okruhu otázek uvedených v článku 1 odstavci 2 Nařízení

Vyloučené věci osobního stavu, způsobilosti fyzické osoby k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manželi a dědění, včetně dědění ze závěti, jsou z větší části pokryty Nařízením Rady (ES) 2201/2003,

⁵⁸ Rozsudek ESD ve věci *E. Lechouritou v. Německo C-292/05*, ze dne 15. února 2007.

⁵⁹ Např. věci veřejného finančního práva atp.

⁶⁰ Rozsudek ESD ve věci *Préservatrice Foncière TIARD SA v. Staat der Nederlanden C-266/01*, ze dne 15. května 2003.

o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále také „nařízení Brusel II“)⁶¹.

Podle Schlosserovy Zprávy k Bruselské úmluvě se tato úmluva tedy mj. **nevztahuje** na otázky neplatnosti či neexistence manželství, rozvodu, smrti osoby či její prohlášení za mrtvou, osobního stavu a způsobilosti nezletilé osoby (včetně rozsudků o právu péče po rozvodu rodičů), právního zastoupení duševně nemocné osoby, národnosti nebo domicilu osoby (co do jejich určení), péče a výchovy dětí, adopce.⁶²

Majetkovými vztahy se podle téže Zprávy rozumí zejména otázky existence a výkladu manželské smlouvy, žádost jednoho z manželů o změnu manželského režimu, spory o to, zda určitá věc náleží či nenáleží do společného jmění manželů, otázky správy majetku a taktéž vyrovnání mezi manželi v případě rozvodu⁶³.

ESD se hned na počátku interpretace Bruselské úmluvy musel zabývat výkladem pojmu „jmění manželů“. Ve významném a často citovaném rozhodnutí *Cavel v. Cavel 143/78*⁶⁴ Soudní dvůr tento pojem vyložil takto: „Pojem jmění manželů ve smyslu článku 1 odstavec 2 č. 1 Úmluvy zahrnuje nejenom jmění zvláště určené v několika národních právních řádech a výlučně pro právní vztah manželství, ale také všechny majetkoprávní vztahy, které vycházejí bezprostředně z manželství nebo jeho zrušení.“

Pojem majetkové vztahy mezi manželi však nezahrnuje otázku *výživného* mezi manželi, která naopak spadá do oblasti aplikace nařízení Brusel I. Otázky týkající se žalob na výživné mají charakter spíše

---

⁶¹ Více k nařízení Brusel II např.: Kapitán, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část VII. Právní fórum, 2005, č.8, str. 281 an.

Z novější zahraniční literatury lze odkázat např. na: Galič, A.: A Possible Reform of Internationalprivate Law in the Western Balkans Region – International Jurisdiction and Enforcement of Foreign Judgements. University of Ljubljana, 2006, str. 18 an.

⁶² Schlosser, P. Report to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Court of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Rozsudek ESD ve věci Jacques de Cavel v. Luise de Cavel 143/78, ze dne 27. března 1979.

majetkového plnění a z toho důvodu spadají pod rozsah nařízení Brusel I⁶⁵.

Další okruh otázek vyloučených z dosahu nařízení Brusel I, tedy konkursy, vyrovnání a podobná řízení jsou potom normativně zachyceny v nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení⁶⁶.

Zde se jako problémové jeví rozlišení mezi samotným konkurzním řízením, které je z dosahu Nařízení vyloučeno a mezi soudními řízeními, které na ně navazují jako běžná civilní řízení, a proto nejsou z dosahu nařízení Brusel I vyloučena. Proto je vhodné si položit otázku, zda i tzv. anglosaské civil litigation (právě civilní řízení navazující na řízení konkurzní) jsou z dosahu nařízení Brusel I vyňaty? Z doslovné interpretace článku 1 odstavce 2 písmeno a) Nařízení, kde je uvedeno „konkursy, vyrovnání a *podobná řízení*“, ze slovního spojení „podobná řízení“ vyplývá, že i tyto tzv. anglosaské civil litigation by měly být z dosahu Nařízení Brusel I vyňaty a řídí se nařízením Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení. To potvrzuje i zahraniční literatura⁶⁷.

K problematice vyloučení úpadkového řízení z dosahu Nařízení se ESD vyjádřil ve věci *Guardian v. Nadler 133/78*⁶⁸.

Oblast sociálního zabezpečení a rozhodčího řízení dosud není normativněprávně zakotvena v žádném z evropských nařízení, jelikož se zejména při určování pravomoci soudu v oblasti sociálního zabezpečení jedná stále o natolik citlivé otázky, že se členské státy zatím nedokázaly dohodnout na potřebných kompromisech⁶⁹. Problém je zejména v tom, že oblast sociálního zabezpečení je v některých členských státech řazena spíše k veřejnému právu a v jiných státech EU se pro oblast sociálního zabezpečení užívá soukromoprávní metoda regulace.

---

⁶⁵ Hovoří se o tzv. maintenance (český překlad „výživné“). K tomu srov.: Galič, A. *Interantional Jurisdiction, According to the Regulation (EC) No 44/2001 – Practical Cases*. Ljubljana. 2006. str. 1.

⁶⁶ Více k nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení např.: Kapitán, Z. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, část IX., Právní fórum, 2005, č.10, str. 369 an.

⁶⁷ Srov. Galič, A. *Materials for the III. Regional Training Workshop on Theoretical and Practical Aspects of Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters*, 8.-10. December 2005. Ljubljana.

⁶⁸ Rozsudek ESD ve věci *Henri Guardian v. Franz Nadler 133/78*, ze dne 31.3.1979.

⁶⁹ Srov. Rozehnalová, N. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, část II. Právní fórum, 2005, č.3, str. 84.

Výkladu termínu sociální zabezpečení se Soudní dvůr věnoval zejména v rozhodnutí ve věci *Gemeente Steenberg v. Luc Baten C-271/00*⁷⁰ a vyloučení mezinárodní arbitráže pak v rozhodnutí *Rich v. Impianti C-190/89*⁷¹. Interpretační dosah posledně uvedeného rozhodnutí ESD ve vztahu k rozhodčímu řízení byl pak zmírněn - a aplikace nařízení Brusel I na řízení o předběžném opatření v rozhodčím řízení potvrzena - v rozhodnutí ve věci *Van Uden v. Deco Line C-391/95*⁷².

IV.2. Osobní působnost nařízení Brusel I

Osobní (personální) působnost právní normy odpovídá na otázku, na jaký okruh subjektů se daná norma použije. Nařízení Brusel I má stanovenou osobní působnost jinak pro část věnující se určení pravomoci soudů (článek 1 až článek 31 Nařízení) a rozdílně pro část zabývající se uznáním a výkonem rozhodnutí (články 32 až 65 Nařízení). Zároveň je potřeba zopakovat, že normy v oblasti evropského procesního práva mají povahu *inter partes* (na rozdíl od unifikace v oblasti hmotného práva, kde mají normy většinou povahu *erga omnes*).

Jde-li o určování pravomoci soudu, je rozhodující až na výjimky⁷³ domicil žalovaného. Žalovaný musí být domicilován na území ES, aby mohlo být nařízení Brusel I aplikováno. Domicil strany žalující není rozhodující pro aplikaci Nařízení⁷⁴. Bruselské nařízení tak rozšiřuje ve věcech určení pravomoci svůj personální dosah i na nečlenské státy ES. Částečně je tedy prolomena zásada *inter partes*. V nařízení Brusel I k tomu není výslovně nic stanoveno, ale kromě názoru teoretiků k tomu dospěla i judikatura ESD např. ve věci *Group Josi Reinsurance Company SA v. UGIC C-412/98*⁷⁵ nebo naposledy

---

⁷⁰ Rozsudek ESD ve věci *Gemeente Steenberg v. Luc Baten C-271/00* ze dne 14. listopadu 2002.

⁷¹ Rozsudek ESD ve věci *Mark Rich v. Società Italiana Impianti PA C-190/89*, ze dne 25.7.1991.

⁷² Rozsudek ESD ve věci *Van Uden Maritime BV v. Deco-Line and Company C-391/95*, ze dne 17. listopadu 1998.

⁷³ Výjimky jsou stanoveny v čl. 4, čl. 9, čl. 13 odst. 4, čl. 15 odst. 2, čl. 22 a 23; v těchto případech stačí, že kterákoliv strana sporu má domicil v ES.

⁷⁴ Rozehnalová, N., Týč, V. *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 198.

⁷⁵ Rozsudek ESD ve věci *Group Josi Reinsurance Company SA v. Universal General Insurance Company C-412/98*, ze dne 13. července 2000.

ve věci *Owusu v. Jackson* C-281/02⁷⁶, kde bylo potvrzeno, že domicil žalobce je z pohledu aplikace Nařízení nezajímavý, rozhodující je domicil žalovaného.

Co se týká uznání a výkonu rozhodnutí není rozhodný domicil stran sporu, relevantní je pouze to, že jde o rozhodnutí soudu členského státu, které má být vykonáno v jiném členském státě.

IV.3. Časová působnost nařízení Brusel I

Časová působnost nařízení Brusel I odpovídá na otázku, odkdy je nutno se jím řídit. Z tohoto pohledu jsou důležité dvě okolnosti. První z nich je nabytí účinnosti nařízení Brusel I. To se stalo účinným dnem 1. března 2002⁷⁷. Druhá okolnost je stanovena v článku 66 Nařízení, jenž stanoví, že „*toto nařízení se vztahuje pouze na řízení zahájená a veřejné listiny vypracované po vstupu tohoto nařízení v platnost.*“ Výjimky, které jsou s postupem času stále méně aktuální stanoví druhý odstavec článku 66 Nařízení.

IV.4. Místní působnost nařízení Brusel I

Územní působnost Nařízení stanovuje teritoriální dosah této právní normy. Nařízení se tak vztahuje na všechny členské státy ES s výjimkou Dánska, jak je uvedeno v Preambuli⁷⁸ a taktéž v článku 1 odstavci 3 Nařízení⁷⁹.

Časem se však ukázalo, že i vztahy s Dánskem je potřeba nějakou přijatelnou formou upravit, a proto byla v roce 2005 přijata Dohoda o pravomoci soudů a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech mezi Dánskem a státy ES. Podstata spočívá v tom, že na vztahy s Dánskem má být použita Bruselská úmluva.

---

⁷⁶ Rozsudek ESD ve věci *Owusu v. Jackson* C-281/02, ze dne 1. března 2005.

⁷⁷ Pro nové členské státy (včetně ČR) až dnem vstupu do EU, tedy dnem 1. května 2005.

⁷⁸ Odstavec 21 preambule Nařízení: „Dánsko se podle článků 1 a 2 Protokolu o postavení Dánska, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o založení Evropského společenství, přijetí tohoto nařízení neúčastní, a proto pro ně není závazné ani použitelné.“

⁷⁹ Článek 1 odst. 3 Nařízení: „Pro účely tohoto nařízení se členským státem rozumějí členské státy s výjimkou Dánska.“

V. Vztah nařízení Brusel I k normám majícím stejnou působnost

Při aplikaci práva se může vyskytnout situace, kdy by se mohlo na první pohled zdát, že se na daný právní vztah aplikují dvě či více právních norem. Nařízení Brusel I obsahuje v kapitole VII určitá pravidla, která se snaží tyto situace řešit dopředu, aby účastníci vztahů nebyli v nejistotě pro případ, že kolize právních norem skutečně nastane. Řešení obsažené v kapitole VII nařízení Brusel I tak lze považovat za přijatelné a odpovídající moderním evropským standardům. Z tohoto pohledu se v Nařízení rozlišuje jeho vztah k právním aktům ES (článek 67 Nařízení), k Bruselské úmluvě (článek 68 Nařízení), k dvoustranným smlouvám (článek 69 Nařízení) a k mnohostranným smlouvám (článek 71 Nařízení).

V.1. Vztah nařízení Brusel I k právním aktům ES

Vztah Nařízení Brusel I k právním aktům Evropských společenství je vyjádřen v článku 67 Nařízení. Ve zmíněném ustanovení je vymezen tento vztah takto: „Tímto nařízením není dotčeno uplatňování ustanovení, kterými se upravuje příslušnost a uznání a výkon rozhodnutí ve zvláštních věcech a která jsou obsažena v právních aktech Společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech harmonizovaných k provedení těchto aktů.“⁸⁰

Tento článek ve svých důsledcích znamená, že není možné vyloučit přijetí odlišných pravidel pro určení pravomoci v některých zvláštních případech. Pokud budou na úrovni ES tato pravidla skutečně přijata, pak vztah těchto norem k Nařízení bude ve vztahu *lex specialis derogat legi generalis*, kdy *lex generalis* je Nařízení Brusel I a *lex specialis* budou nově přijaté evropské předpisy se stejným okruhem působnosti. Tento vztah se kromě jiného uplatní zejména k nařízení Brusel II⁸¹, k nařízení Rady ES č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky a k nařízení Evropského

---

⁸⁰ Článek 67 Nařízení.

⁸¹ Více je o vztahu nařízení Rady (ES) 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II) a jeho vztahu k nařízení Brusel I pojednáno v subkapitole IV. I. 3 této práce.

Parlamentu a Rady ES č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu⁸².

Co se týče úpravy a přijetí nových pravidel pro určení pravomoci do budoucna, umím si představit ještě některé další okruhy otázek, které by mohly být v budoucnu samostatně regulovány mimo Nařízení. Jelikož jsou věci pojišťovací, spotřebitelské a věci pracovních smluv upraveny samotným Nařízením, nelze v tomto případě moc očekávat jejich převtlení do samostatného nařízení. Osobně si dokážu představit některé spory např. z tzv. time-sharingu⁸³, u kterých vyvstane potřeba je neponechat obecné regulaci a bude pro ně přijato speciální nařízení upravující otázku pravomoci soudů a následného uznání a výkonu rozhodnutí. Takovýchto vztahů může do budoucna být mnohem více, jelikož v současné době přibývá mnoho inominátních (nepojmenovných) smluv. Podle mého názoru je také možné, že potřeba oddělené regulace v samostatném nařízení vyvstane u obchodů uzavřených na dálku prostřednictvím on-line přístupu na síť Internet⁸⁴.

V.2. Vztah nařízení Brusel I k Bruselské úmluvě

Vztah Nařízení k Bruselské úmluvě, kterou nahradilo, je vymezen v článku 68 Nařízení. Důvodem této úpravy je to, že Bruselská úmluva nadále zůstává v platnosti ve vztahu k Dánsku, které není dle článku 1 odstavce 3 Nařízení považováno za členský stát pro účely nařízení Brusel I. V této souvislosti je potřeba zmínit, že kvůli takto přijaté úpravě se po vstupu nových členských států zastavily (někde jen zpomalily či přerušily) rozhovory o přistoupení nových členských států k Bruselské úmluvě. Důvodem bylo to, že se počítalo

---

⁸² Nařízení sice bylo schváleno 12. prosince 2006, ale jelikož počáteční návrh tohoto nařízení prošel v průběhu legislativního procesu řadou změn, byla přijata poměrně dlouhá legisvakační lhůta. Nařízení EP a Rady ES č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu tak nabývá dle svého článku 33 účinnosti až k 12. prosinci 2008, vyjma článků 28, 29, 30 a 31, které nabývají účinnosti 12. června 2008.

Z české časopisecké literatury se podrobněji věnuje vývoji evropského platebního rozkazu např. Pavlová, B. a Doležal, B. in: Doležal, B., Pavlová, B. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část XII. Právní fórum, 2006, č.1, str. 3 an.

⁸³ Timesharing je právo užívat zařízení pro ubytování na stanovený časový úsek během roku na mnoho let dopředu. Uzavírání timesharingových smluv v ČR upravuje Občanský zákoník v § 58 — 65.

⁸⁴ K elektronickému soudnictví a jeho perspektivám viz např.: Vlasák, M. Elektronické soudnictví-současnost a budoucnost. Jurisprudence, 2005, č. 4, str. 28.

s tím, že tyto nově přistupující země budou vázány Nařízením a jiná úprava již nebude nutná. Později se však ukázalo, že zde chybí úprava určení pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ve vztazích nově přistoupivších států (včetně ČR) právě k Dánsku. Proto se opět začalo uvažovat, že i noví členové ES Bruselskou úmluvu přijmou, aby se tato mezera zacelila.

Samotný vztah Nařízení k Bruselské úmluvě je vymezen tak, že Nařízení nahrazuje mezi členskými státy Bruselskou úmluvu kromě případů, kdy se jedná o území členských států, která spadají do územní působnosti uvedené úmluvy a která jsou z tohoto nařízení vyloučena v souladu s článkem 299 Smlouvy ES. Nařízení tak nedopadá na vztahy týkající se zámořských území některých členských států⁸⁵.

V ustanovení článku 68 odstavec 2 Nařízení je dále stanoveno, že se jakýkoli odkaz na Bruselskou úmluvu považuje za odkaz na Nařízení. Tím je co do konkrétnosti vyhověno obecnému principu zakotvenému v čl. 19 Preambule Nařízení, který požaduje zajištění návaznosti mezi Bruselskou úmluvou a Nařízením. Z toho tedy plyne, že veškeré interpretační prostředky (zejména rozhodnutí ESD a výkladová pravidla v tzv. Schlosserově zprávě či Jenardově zprávě) zůstávají zachována i ve vztahu k Nařízení a je-li to nutné, je potřeba k nim přihlídnout. Z tohoto pohledu se nevyskytly výraznější problémy a Evropský soudní dvůr se doposud výkladem článku 68 Nařízení nemusel zabývat.

V.3. Vztah nařízení Brusel I k dvoustranným dohodám, smlouvám a úmluvám

Mezi členskými státy ES dříve přijaté dvoustranné dohody, smlouvy a úmluvy, které co do rozsahu své působnosti obsahují úpravu vztahů zakotvených i v Nařízením jsou tímto Nařízením nahrazeny dle článku 69 Nařízení. Článek 69 Nařízení obsahuje taxativní výčet smluv, kterých se to týká. Z doslovného znění zmíněného článku samozřejmě vyplývá, že tyto dvoustranné smlouvy zůstávají v platnosti, neruší se, ale v částech, kde se

---

⁸⁵ V souladu s článkem 299 Smlouvy ES např. Azory, Madeira, Kanárské ostrovy a další.

překrývají s působností Nařízení jsou tímto Nařízením nahrazeny. To potvrzuje i znění ustanovení článku 70 odstavce 1 Nařízení, které hovoří o tom, že se tyto dohody, smlouvy a úmluvy⁸⁶ uvedené v článku 69 Nařízení i nadále použijí ve věcech, na které se toto nařízení nevztahuje. I zde se tedy stejně tak jako v podkapitole V.1. uplatní obecná právní zásada *lex specialis derogat legi generalis*.

Nepatrná limitace tohoto ustanovení je obsažena v článku 66 odstavec 8 Nařízení, jenž se týká přechodných období. Z dnešního pohledu již tato korekce ztratila vesměs svůj význam.

Je potřeba vyzdvihnout fakt, že uvedený výčet smluv je taxativní, což znamená, že Nařízení nahrazuje právě a jen ty dvoustranné smlouvy a dohody, které jsou v čl. 69 Nařízení zahrnuty. Může tedy vyvstat otázka, zda se na nějakou dvoustrannou smlouvu nepozapomnělo. Na tuto otázku je potřeba odpovědět negativně, jelikož čas ukázal, že autoři při psaní Nařízení byli velmi pečliví a že se doposud neobjevila dvoustranná smlouva se stejným okruhem působnosti jako Nařízení, která by byla opomenuta ve výčtu smluv v článku 69 Nařízení (na rozdíl od střetů Nařízení s mnohostrannými úmluvami, které se již objevily). Pokud vyvstaly některé pochybnosti, pak se to spíše týkalo subsumce konkrétního případu pod danou dvoustrannou dohodu. S tím souvisí i problematika novelizace Nařízení, jelikož Nařízení muselo projít změnou a výčet dvoustranných smluv vzrostl pokaždé po přijetí nového členu ES.

Dále je možné si položit otázku, zda by nemohla být v budoucnu nějaká taková smlouva například mezi dvěma členskými státy přijata. I zde by měla být odpověď záporná, jelikož to odporuje zásadám ES, kterým se členské státy podřídily, zejména článkům 3, 4 a 5 Smlouvy ES. Podle mého názoru by tedy neměla být takováto dvoustranná dohoda v budoucnu vůbec přijata, jelikož by to popřelo smysl celého Nařízení, které by se tak dalo z pozice členských států obejít uzavíráním dvoustranných smluv a smysl komunitarizace úpravy pravomoci a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech by byl zcela popřen.

---

⁸⁶ Obecně ke střetu mezinárodních dohod, smluv a úmluv In: Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 5. vydání. Brno: Doplněk, 2001, str. 48 an.

V.4. Vztah nařízení Brusel I k mnohostranným smlouvám

Vztah nařízení Brusel I k mnohostranným úmluvám, které by mohly mít obdobný rozsah působnosti, je upraven v článku 71 a článku 72 Nařízení. Je dobré vyzdvihnout, že se jedná o takové mnohostranné úmluvy, kde je členský stát ES vázán také vůči nečlenským státům (tzv. třetím zemím). Pro tyto případy článek 71 odstavec 1 Nařízení stanoví, že Nařízením nejsou dotčeny smlouvy, jejichž stranami jsou členské státy a jež upravují příslušnost, uznání nebo výkon rozhodnutí ve zvláště vymezených věcech⁸⁷. Jde tedy opět o vztah *lex specialis* mnohostranných úmluv v poměru k Nařízení. Meze tohoto „nebránění použití mnohostranných úmluv“⁸⁸ jsou stanoveny v článku 71 odstavci 2 Nařízení. Pokusíme-li se tyto meze celkově stručně shrnout, lze říci, že mnohostrannou úmluvu lze použít za předpokladu, že je možné vymezit společné působení a uznání pravidel obsažených v obou úpravách, tedy jak v Nařízení tak v mnohostranné úmluvě. Toto neplatí pro ustanovení článku 26 Nařízení, který se použije vždy, i kdyby mnohostranná úmluva, která by byla *lex specialis* stanovila něco jiného.

Na rozdíl od případu střetu dvoustranných smluv s Nařízením, kterých není mnoho, dochází ke střetu mnohostranných smluv a Nařízení mnohem častěji, a proto jsou tyto případy i častěji projednávány před Evropským soudním dvorem.

ESD se zabýval jedním z takovýchto střetů mnohostranných smluv s Nařízením ve věci *Tatry C-406/92*⁸⁹. V tomto případě šlo o střet Mezinárodní úmluvy pro unifikaci určitých pravidel vztahujících se na zadržení námořních lodí (podepsaná v Bruselu dne 10. května 1952; známá jako Zadržovací úmluva) a nařízením Brusel I. Soudní dvůr ve svém rozhodnutí týkajícím se řešení otázky střetu těchto dvou pramenů práva judikoval, že pokud je smluvní stát zároveň smluvní stranou jiné úmluvy týkající se pravomoci, tak tato zvláštní úmluva vylučuje použití ustanovení Bruselské úmluvy jen

---

⁸⁷ Článek 71 odst. 1 Nařízení.

⁸⁸ Pojem „nebrání“ se vyskytuje následně právě v limitech daných čl. 72 odst. 2 písm. a) Nařízením. V odborné literatuře např. in: Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část II. Právní fórum, 2005, č.3, str. 82.

⁸⁹ Rozsudek ESD ve věci *Tatry C-406/92*, ze dne 6. prosince 1994.

v případech upravených zvláštní úmluvou a ne v případech, na které se nevztahuje.

Z dalším rozhodnutí řešících vztah mnohostranných smluv a Nařízení lze odkázat např. na rozhodnutí ESD ve věci *Nürnberger Allgemeine Versicherungs AG v. Portbridge C-148/03*⁹⁰. V tomto případě bylo ESD judikováno, že soud smluvního státu, u něhož je žalovaná strana domicilována v jiném smluvním státě, může odvodit svou pravomoc od zvláštní úmluvy, jíž je první stát vázán. A to i tam, kde žalovaný nedal žádné vyjádření ve věci samé, pouze popřel pravomoc.

---

⁹⁰ Rozsudek ESD ve věci *Nürnberger Allgemeine Versicherungs AG v. Portbridge Transport International BV C-148/03*, ze dne 28. října 2004.

VI. Základní přehled pravomocí a jejich systém

V této kapitole se již dostáváme k přehledu pravomocí obsažených v nařízení Brusel I a jejich systému. Pro větší přehlednost a názornost považuji za vhodné ještě před samotným rozбором jednotlivých pravomocí alespoň krátce a přehledně uvést jejich výčet obsažený v Nařízení a poukázat na jejich vzájemné vazby⁹¹.

Mezinárodní pravomoc evropských soudů členských států obsažená v Nařízení lze při pečlivějším rozboru rozdělit do šesti ucelenějších typů pravomocí, mezi kterými je možné sledovat vzájemné vazby. V nařízení tak lze konkrétně odlišit:

- pravomoc základní – kde základem je domicil žalovaného (článek 2 Nařízení)
- pravomoc alternativní I⁹² - dává žalobci možnost žalovat žalovaného u soudu v místě členského státu, který má k projednávané věci užší vztah (článek 5 Nařízení).
- pravomoc alternativní II – týká se zejména některých procesních situací, kdy je vhodné umožnit žalovat u jiného soudu než soudu místa domicilu žalovaného (článek 6 a článek 7 Nařízení).
- pravomoc speciální – týká se věcí pojišťovacích, spotřebitelských a pracovních; je v ní zohledněno to, že je potřeba ochránit některé druhy vztahů, kdy jeden subjekt je považován za „slabší“ stranu (články 8-21 Nařízení). Pokud jsou splněny podmínky obsažené v Nařízení, uplatní se tato pravomoc přednostně dle pravidla *lex specialis* před pravomocí základní a oběma alternativními.
- výlučná pravomoc – nedává žalobci výběru místa soudu a jsou-li splněny podmínky v článku 22 Nařízení, uplatní se vždy před všemi ostatními pravomocemi.

---

⁹¹ Z časopisecké literatury lze doporučit např.: Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č. 4, str. 121.

⁹² Pojem „alternativní pravomoc“ není oficiálním pojmem, nicméně je běžně v odborné literatuře a rozsudcích ESD používán, jelikož dobře vystihuje vztah k pravomoci základní. Proto i zde se tohoto pojmu přidržíme.

- dohodnutá pravomoc – je projevem zásady autonomie vůle stran zvolit si své soudiště. Pokud k volbě soudiště dle článku 23 Nařízení dojde, má tato pravomoc přednost přede všemi výše uvedenými pravomocemi s výjimkou pravomoci výlučně založené článkem 22 Nařízení.

Zvláštním druhem pravomoci, o které je potřeba se před detailnějším rozbořem jednotlivých pravomocí zmínit, je tzv. pravomoc založená *podřízením se zahájenému řízení*, upravená v článku 24 Nařízení. Tato pravomoc je založena tím, že se žalovaný dostaví k jednání k soudu určenému žalobcem. To neplatí, pokud se žalovaný dostaví proto, aby namítal nepřislušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 22 Nařízení výlučně příslušný. Z tohoto důvodu se někdy hovoří o prorogaci dohodnuté mlčky (tacitně) mezi stranami sporu.

Na tomto místě bych chtěl ještě zdůraznit, že nařízení Brusel I upravuje v zásadě mezinárodní pravomoc. To ve svém důsledku znamená, že jeho normy odkazují pouze na členský stát. Lze si tedy položit otázku, kdo tedy pak určuje místní příslušnost konkrétního soudu uvnitř členského státu? Procesní předpisy jednotlivých členských států po určení mezinárodní pravomoci *samy* určují konkrétní národní místní příslušnost soudu uvnitř členského státu.

Tato obecná zásada samozřejmě platí, ale zkusme si však položit doplňující otázku, zda z tohoto pravidla nenajdeme v samotném Nařízení nějakou výjimku, jak je tomu u právních předpisů zvykem. Podíváme-li se podrobněji do textu samotného nařízení Brusel I, zjistíme, že sice opravdu ve většině případů upravuje mezinárodní pravomoc, ale např. článek 16 určuje i příslušnost místní, tedy konkrétně odkazuje nejen na členský stát, ale také na soud uvnitř členského státu⁹³. Článek 16 Nařízení, který se týká spotřebitelských věcí, *in fine* říká, že spotřebitel může podat žalobu na smluvního partnera u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel. Není takto

---

⁹³ Tomu se podrobněji zabývá např. slovinská literatura (z toho důvodu, že slovinský civilní procesní řád – Slovenia Civil Procedure Act - není tak obsažný jako je zvykem u jiných evropských zemí). Srov.: Galič, A. Materials for the III. Regional Training Workshop on Theoretical and Practical Aspects of Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters, 8.-10. December 2005. Ljubljana. str. 2.

určena již místní příslušnost? Kolik má spotřebitel domicilů? Podle mého názoru má spotřebitel v drtivé většině případů jen jediný domicil a pak tedy spadá s tímto svým domicilem již pod konkrétní (v ČR okresní či krajský) soud. Článek 16 Nařízení tedy prolomuje zásadu, že se nařízení Brusel I zabývá jen mezinárodní pravomocí. Sice výjimečně, ale přece obsahuje i normy odkazující na místní příslušnost konkrétního soudu uvnitř členského státu⁹⁴.

Kromě této problematiky týkající se vztahu určení mezinárodní pravomoci a místní příslušnosti v evropském justičním procesu bych rád na tomto místě ještě nastolil otázku, kterou se česká teorie sice zabývala, ale jaksi automaticky ji považuje za uzavřenou. Jde totiž o to, že česká teorie mezinárodního práva soukromého pro uplatnění nařízení Brusel I počítá s tím, že ve sporu mezi stranami musí existovat tzv. mezinárodní prvek⁹⁵. Pokud tento mezinárodní prvek (např. v subjektu, objektu či předmětu právního vztahu) neexistuje, dovozuje, že se nařízení Brusel I nepoužije, nýbrž se aplikují procesní předpisy národních právních řádů jednotlivých členských států ES. Je tomu skutečně tak?

Tato hypotéza je s největší pravděpodobností pravdivá, nicméně si dovoluji poukázat opět na článek 16 Nařízení a nastolil bych tak diskuzi ohledně nutnosti mezinárodního prvku pro aplikaci Nařízení. Článek 16 Nařízení totiž výslovně ani interpretačně nezmiňuje nutnost mezinárodního prvku. K tomuto závěru shodně došla např. slovinská teorie mezinárodního práva procesního. Podstata článku 16 Nařízení tkví v ochraně spotřebitele před silnější stranou a jak už bylo výše poukázáno, tato ochrana se mj. projevuje i stanovením konkrétní místní příslušnosti. Ze zmíněného ustanovení by bylo možné s přihlédnutím k některým procesním předpisům jednotlivých členských států dovést, že mezinárodní prvek ve sporu pro aplikaci Nařízení není nutný.

Slovinská teorie mezinárodního práva soukromého zastoupená prof. Galičem to vysvětluje na příkladu koupi auta v Ljubljani na splátky

---

⁹⁴ Shodně k tomu Galič, A. *Interantional Jurisdiction, According to the Regulation (EC) No 44/2001 – Practical Cases*. Ljubljana. 2006. str. 1.

⁹⁵ Vyvozuje se mj. z Preambule nařízení Brusel I, celé struktury Nařízení. Podobně odmítá aplikaci Nařízení bez mezinárodního prvku mj. s odkazem na Jenardovu zprávu také Rozehnalová In.: Rozehnalová, N., Valdhans, J. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 122.

spotřebitelem z Mariboru s tím, že slovinský civilní procesní řád (na rozdíl od českého) neobsahuje normy zvýhodňující spotřebitele, a proto slovinská teorie uvádí, že je možné uvažovat o aplikaci výhodnější právní úpravy pro spotřebitele obsažené v nařízení Brusel I namísto domácího civilního procesního řádu.

Pro objektivnost je potřeba doplnit, že se touto problematikou doposud Evropský soudní dvůr nezabýval a že z většinového názoru prozatím vyplývá, že mezinárodního prvku je skutečně pro aplikaci Nařízení třeba. Nejvýraznějším argumentem pro toto tvrzení je článek 2 Preambule Nařízení, kde je zmínka o tom, že je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení pravomoci v občanských a obchodních věcech *v mezinárodním ohledu*.

Na druhou stranu si myslím shodně s prof. Galičem⁹⁶, že to zase až tak jisté být nemusí a rozhodnutí ESD při řešení některé konkrétní věci nelze dopředu předjímat. Kromě Preambule se totiž v dalším textu nařízení Brusel I o nutnosti mezinárodního prvku totiž nic nepíše. Rozhodně by se však jednalo o zásadní průlom, který spíše nelze očekávat, jelikož by národní civilní procesní řády ztrácely tímto svůj význam.

Na závěr této kapitoly bych chtěl dodat, že pro aplikaci Nařízení je kromě mezinárodního prvku (což jsem však výše zpochybnil) nutný i tzv. prvek komunitární, který vymezuje pravomoc komunitárních soudů vůči soudům nečlenských států a který může být zejména personální (např. občan EU) nebo teritoriální (např. nemovitost nacházející se v EU).

---

⁹⁶ Srov.: Galič, A. Materials for the III. Regional Training Workshop on Theoretical and Practical Aspects of Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters, 8.-10. December 2005. Ljubljana. str. 2.

VII. Základní pravomoc

Pokud již máme kladně vyřešenou otázku, zda daný spor je podřaditelný (subsumovatelný) pod nařízení Brusel I⁹⁷, lze přistoupit k samotnému určení pravomoci pro takovýto spor.

Základní pravidlo je obsaženo v článku 2 Nařízení: „Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají domicil (*pozn. autora: někdy se česky překládá jako „bydliště“*) na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

Obecné pravidlo platné již v římském právu – *actor sequitur forum rei* – znamená, že pravomoc věc projednat a rozhodnout mají soudy státu, na jehož území má žalovaný sídlo nebo bydliště, a to bez ohledu na jeho státní příslušnost. Věcná a místní příslušnost se určí dále již dle národního práva tohoto soudu (*lex fori*) s výjimkami výše uvedenými.

Jestliže se neuplatní některá z dalších pravomocí, lze žalovaného žalovat jedině ve státě jeho domicilu. To potvrzuje i článek 3 Nařízení, kde je uvedeno, že osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly (tedy pravidel týkajících se alternativní, speciální, výlučné a dohodnuté pravomoci).

Z obsahu ustanovení článku 2 Nařízení je patrné, že doposud používané kritérium státní příslušnosti ztrácí svůj význam a nově je relevantním ukazatelem pro určení pravomoci soudu místo domicilu žalovaného. Bylo tak přistoupeno k modelu určení sudiště, který vychází z *faktického* sepjetí žalovaného s určitým místem, na rozdíl od pojetí, které vychází více z *formálního* sepjetí žalovaného s určitým místem. Tento posun je odůvodňován tím, že vnitřní trh ES je pojmán jako trh bez hranic, kde se lidé mohou volně pohybovat, cestovat, studovat, hledat práci, navazovat kontakty, uzavírat obchodní transakce, a proto ukazatel státní příslušnosti ztrácí svůj význam.

---

⁹⁷ Někdy se hovoří o tzv. kvalifikačním procesu, ze kterého musí vyplynout, že na právní vztah se Nařízení skutečně aplikuje.

VII.1. Domicil jako stěžejní pravidlo pro určení pravomoci

Domicil se tak stává v systému pravomocí stěžejním pojmovým východiskem. Nejen pravomoci základní, ale i další pravomoci obsažené v Nařízení počítají s domicilem jako stěžejním kritériem pro určení mezinárodní pravomoci. Jak tedy odpovědět na otázku, kde je domicil subjektu sporu?

Nařízení Brusel I se o domicilu sice na mnoha místech zmiňuje, ale nikde jej nedefinuje. Pravděpodobně proto, že při vzniku Bruselské úmluvy panovaly obavy, aby normativně stanovená definice nebyla interpretačně zneužívána pro vyloučení některých otázek z dosahu jednotlivých pravomocí⁹⁸.

Nařízení v sobě však zahrnuje alespoň určité vodítko, dle kterého je možno postupovat v jednotlivých případech určení domicilu⁹⁹.

Jestliže se domicil týká fyzických osob, pak článek 59 Nařízení hovoří o tom, že pro posouzení, zda má strana řízení domicil na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo (lex fori). Pokud tedy soud aplikuje Nařízení na osobu, jež má zdánlivě domicil na území státu sudiště, pak použije k potvrzení tohoto svého názoru soud své vlastní právo.

Pokud však strana řízení (i zde myšleno fyzická osoba) nemá domicil v členském státě, u jehož soudů byla žaloba podána, použije soud pro posouzení domicilu právo státu, kde předpokládá, že je tato osoba domicilována (tedy nepoužije právo své, ale právo cizí)¹⁰⁰.

Nařízení tedy nestanovuje autonomní definici pojmu domicil, ale zakotvuje pouze *kolizní* kritéria pro určení domicilu fyzických osob.

Vodítkem pro správné stanovení domicilu může být v pochybnostech např. Schlosserova zpráva sloužící k interpretaci Nařízení, ze které plyne, že termín

---

⁹⁸ Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 192.

⁹⁹ Pojem „domicil“ byl zvolen jako neutrální pojem, který je současně vhodný jak pro fyzické osoby (kde se jinak používá pojmu „bydliště“), tak pro právnické osoby (kde se jinak používá pojmu „sídlo“). Zároveň je třeba podotknout, že existuje rozdíl v pojmu „domicil“ použitém v Nařízení a pojmu „domicil“ běžně používaném v anglosaské právní kultuře. Tam je domicil chápán ve smyslu kořenů určité osoby na území s konkrétním právním systémem.

¹⁰⁰ Článek 59 odstavec 2 Nařízení.

domicil by měl vyjadřovat určité spojení mezi osobou a teritoriem ve smyslu menší správní jednotky, tvořící část státu.¹⁰¹

Pro určení domicilu právnických osob je rozhodující článek 60 Nařízení¹⁰². Ten stanoví, že se domicilem právnických osob rozumí místo, kde má tato osoba své:

- a) sídlo nebo
- b) ústředí nebo
- c) hlavní provozovnu.

Znamená to tedy, že mám jako žalobce vycházet nejprve ze sídla společnosti, nenaleznu-li je, pak z ústředí a konečně z hlavní provozovny? Z takto stanoveného hraničního ukazatele dle mého názoru plyne, že žalobce si může *vybrat*, kde bude žalovat, jelikož evropský legislativec použil mezi výčtem spojku „nebo“ a nedá se dovodit, že by se mělo postupovat od písmene a) směrem dolů k písmenu c). Co více, pro určení domicilu stačí, je-li splněno jedno z kritérií, i kdyby další místa (např. ústředí a hlavní provozovna) byla na území nečlenského státu ES.

Pro určení domicilu trustu se užije norem mezinárodního práva soukromého státu, kde byla žaloba podána¹⁰³.

VII.2. Domicil žalovaného a domicil žalobce

Základním kritériem obsaženým v Nařízení, jak již bylo výše naznačeno, je tedy domicil žalovaného (nikoli žalobce). V zásadě může nastat několik situací.

Za prvé může nastat situace, kdy žalovaný má domicil a zároveň státní příslušnost ve státě místa soudu. V tomto případě může být tato osoba žalovaná jedině v místě svého domicilu, jak plyne z článku 2 Nařízení, ledaže se uplatní některá z výjimek v Nařízení dále stanovených (článek 3 Nařízení).

---

¹⁰¹ Schlosser, P. Report on the Convention on the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Court of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámky 71 – 75.

¹⁰² K tomu shodně např.: Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 123.

¹⁰³ Článek 60 odst. 3 Nařízení.

Jestliže jsou splněny podmínky výjimek ze základní pravomoci, lze tedy osobu žalovaného žalovat i mimo místo jeho domicilu (takto u alternativní, speciální, výlučné a dohodnuté pravomoci).

Za druhé může nastat situace, kdy žalovaný má domicil, nikoli však státní příslušnost ve státě sudiště. Na takovouto osobu se aplikují shodná pravidla jako v prvním případě a pohlíží se na něj jakoby měl na území státní příslušnost. Jinými slovy řečeno rozhodující je domicil žalovaného nikoli jeho státní příslušnost.

Třetí situace nastane tehdy, když žalovaný nemá ani domicil ani státní příslušnost v místě sídla soudu. V tomto případě se použije dle článku 4 Nařízení národních právních řádů (norem mezinárodního práva soukromého) s výhradou výlučné pravomoci (články 22 a 23 Nařízení), kdy je možné se dovolávat sudiště založeného výlučnou pravomocí¹⁰⁴.

Doposud jsme se v textu zabývali domicilem žalovaného. Znamená to snad, že domicil žalobce je tedy pro určení pravomoci nerozhodující? Odpověď na tuto otázku je možná trochu překvapivě kladná. V případě osoby žalující je její domicil nerozhodující. Pouze na některých místech se výslovně hovoří o místě sídla žalobce (viz např. ustanovení článku 9 odst. 2 písm. b) Nařízení).

Z toho tedy vyplývá, že osoba nedomicilovaná (občan nečlenského státu EU) může žalovat osobu domicilovanou v členském státě na základě pravidel obsažených v nařízení Brusel I. Toto je zásadní průlom do obecného pravidla *inter partes*, kterým se jinak Nařízení řídí. Nařízení z tohoto pohledu rozšiřuje svůj personální dopad i na mimosmluvní státy ES¹⁰⁵.

K tomuto závěru dospěl i Evropský soudní dvůr ve věci *Group Josi Reinsurance Company v. UGIC C-412/98*¹⁰⁶. V tomto rozhodnutí ESD konstatoval, že se Nařízení použije i na případy, kdy má žalobce domicil mimo území členských států.

---

¹⁰⁴ Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 122.

¹⁰⁵ Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 198.

Ze zahraniční literatury např.: Galič, A.: A Possible Reform of Internationalprivate Law in the Western Balkans Region – International Jurisdiction and Enforcement of Foreign Judgements. University of Ljubljana, 2006, str. 5.

¹⁰⁶ Rozsudek ESD ve věci *Group Josi Reinsurance Company SA v. UGIC C-412/98*, ze dne 9. března 2000.

Podobně se k domicilu žalobce mimo území členského státu vyjádřil ESD mj. i v rozsudcích ve věci *Tatry C-406/92*¹⁰⁷ nebo také ve věci *Rich v. Impianti C-190/89*¹⁰⁸.

---

¹⁰⁷ Rozsudek ESD ve věci *Tatry C-406/92* 107, ze dne 6. prosince 1994.

¹⁰⁸ Rozsudek ESD ve věci *Mark Rich v. Società Italiana Impianti PA C-190/89*, ze dne 25.7.1991.

VIII. Alternativní pravomoc dle článku 5 Nařízení

Obecné pravidlo, podle kterého může být žaloba podána u soudu místa žalovaného (*actor sequitur forum rei*), je prolomeno stanovením tzv. alternativní pravomoci podle článku 5 Nařízení. Ta bývá z didaktických důvodů označována jako alternativní pravomoc I, jelikož dle článku 6 Nařízení ještě existuje alternativní pravomoc II (opět akademické a pedagogické označení).

Obě dvě uvedené pravomoci mají společný vztah k obecnému článku 2 Nařízení v tom smyslu, že jsou výjimkou z pravidla, podle kterého žalobce může žalovat pouze v místě žalovaného. Pokud jsou dány podmínky v hypotéze právní normy obsažené v člancích 5 a 6 Nařízení, pak se uplatní pravidlo *lex specialis derogat legi generalis*. Toto pravidlo se však uplatní pouze „fakultativně“, jelikož není povinností žalobce žalovat v místě určeném alternativními pravomocemi, ale je mu dána možnost výběru. Pravidlem však bude, že si žalobce skutečně vybere možnost podat žalobu určenou dle alternativní pravomoci (ať už podle článku 5 nebo 6 Nařízení). Důvodem toho je, že se místo soudního řízení přesouvá ve většině případů do místa, ke kterému má žalobce užší vztah¹⁰⁹.

Další společnou vlastností obou alternativních pravomocí v návaznosti na doposud uvedené je, že jsou skutečnými výjimkami z obecného pravidla a jako takové by měly tedy být interpretovány spíše restriktivně (obecná právní zásada říká, že obecná pravidla se mají interpretovat pokud možno široce, kdežto výjimky z pravidel úzce). Z rozhodnutí ESD však vyplývá, že v tomto případě obecná právní zásada neplatí a ESD vykládá obě tyto výjimky většinou široce¹¹⁰.

Jestliže jsem naznačil co mají obě alternativní pravomoci společného, pak by bylo dobré dále zkoumat, jaký je mezi nimi rozdíl a proč jsou tedy i formálně začleněny do dvou různých článků v nařízení Brusel I, když obě alternativní pravomoci plní stejnou funkci. Rozdíl mezi nimi je zdánlivě jednoduchý, ale nemusí být vždy jednoznačný.

---

¹⁰⁹ K tomu shodně např.: Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 123.

¹¹⁰ Například rozsudek ESD ve věci Owusu v. Jackson C-281/02, ze dne 1. března 2005.

Alternativní pravomoc I dle článku 5 Nařízení, pokud se vymezuje ve vztahu k alternativní pravomoci II dle článku 6 Nařízení, je obvykle souhrnně definována jako pravomoc založená hmotněprávními normami ve smyslu užšího vztahu místa soudu ke vzniklému sporu (tak jmenovitě v odstavcích 1, 2, 3, 5, 6, 7 článku 5 Nařízení). Naopak alternativní pravomoc dle článku 6 Nařízení vyjadřuje spíše hledisko procesněprávní, tedy užší vztah k budoucímu nebo již probíhajícímu soudnímu řízení z důvodu procesní ekonomie. Jak jsem však již naznačil i u alternativní pravomoci I lze při podrobnějším zkoumání nalézt normy ve své povaze spíše procesní (tak např. odstavec 4 článku 5 Nařízení týkající se adhezního řízení).

Poslední problematická úvaha před přístupem k samostatnému podrobnějšímu rozboru jednotlivých kritérií stanovených v alternativních pravomocích se týká samotné *alternativní pravomoci* jako takové. Jedná se skutečně o určení mezinárodní pravomoci nebo jde v tomto případě nařízení Brusel I dále a jde o určení konkrétní místní příslušnosti¹¹¹?

Při pečlivějším doslovném rozboru hned prvního odstavce článku 5 Nařízení bych se spíše přikláněl k názoru, že jde o určení mezinárodní místní příslušnosti. Vycházím z textu článku 5 odstavce 1 písmene a) Nařízení, kde je uvedeno: „...u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn.“ Pokud jde o běžné závazky, které se plní tzv. najednou (jedním plněním), pak mi z tohoto ustanovení logicky vyplývá, že jestliže má být závazek splněn u „soudu místa splnění“, pak tímto „soudem místa splnění“ je pouze a jen jeden konkrétní soud.

Podobně se k této problematice staví i Jenardova zpráva, která uvádí, že není nutné brát do úvahy místní, národní pravidla o příslušnosti¹¹².

---

¹¹¹ Podobně jako tomu je v článku 16 Nařízení u speciální pravomoci, který již určuje konkrétní místní příslušnost daného vnitrostátního soudu. Více k tomu shora v kapitole VI.

¹¹² P. Jenard, Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters, OJ No C 59, 5. 3. 1979, poznámka k článku 5 a 6.

Alternativní pravomoc I dle článku 5 Nařízení obsahuje různá kritéria vyjadřující užší vztah sporu k sudišti. V následujících podkapitolách budou jednotlivá kritéria více přiblížena a rozebrána.

VIII.1. Místo plnění smlouvy

Evropský soudní dvůr se zabýval interpretací původní Bruselské úmluvy nejčastěji právě v článku 5, jelikož tento článek obsahuje některé obecné pojmy, které nebyly samotnou úmluvou definovány, což přineslo řadu interpretačních nejasností (zejména pojmy „smlouva“ a „místo plnění“). Proto bylo při transformaci Bruselské úmluvy k tomuto přihlédnuto a alespoň částečně byly některé výkladové problémy překonány. Patrně nejčastěji využívaným kritériem pro určení pravomoci soudu je místo plnění, proto mu bude co se týče alternativní pravomoci I věnováno nejvíce pozornosti.

Základním kritériem pro stanovení pravomoci soudu dle článku 5 Nařízení je *místo plnění*. Osoba domicilovaná na území jednoho členského státu může být na území jiného členského státu žalována, pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u místa soudu, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn¹¹³.

Výkladovým vodítkem termínu „místo plnění“ je pak článek 5 odstavec 1 písmeno b) Nařízení, který stanoví, že místem plnění v případě prodeje zboží je místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno. V případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány.

Při zpětném pohledu na předchozí odstavec je potřeba vzít do úvahy, že místo plnění¹¹⁴ je interpretačně podpořeno pouze u smluv o dodávce zboží a u smluv o poskytování služeb. Pro žádné další smlouvy by se tedy

---

¹¹³ Článek 5 odstavec 1 písmeno a) Nařízení.

¹¹⁴ Porovnání výkladu pojmu „místo plnění“ z pohledu tzv. eurokonformního výkladu a na druhé straně z pohledu bývalého jugoslávského procesního práva (dnes slovinského civilního procesního práva) nabízí: Galič, A.: A Possible Reform of Internationalprivate Law in the Western Balkans Region – International Jurisdiction and Enforcement of Foreign Judgements. University of Ljubljana, 2006, str. 6.

argumentem *a contrario* nemělo výkladových vodítek obsažených v článku 5 odstavci 1 písmenu b) Nařízení použít.

V praxi však dochází k uzavírání i jiných smluv než jen těch, které se týkají dodávky zboží či poskytnutí služeb, kdy vyvstane potřeba pojem „místo plnění“ interpretovat. Na tyto situace však nelze jako výkladové vodítko použít článek 5 odstavec 1 písmeno b) Nařízení. Je tomu tak proto, že nejde o smlouvy o prodej zboží či o smlouvy o poskytnutí služeb. Na tyto situace reaguje ustanovení článku 5 odstavce 1 písmeno c), které říká, že nepoužije-li se písmeno b), použije se písmeno a).

Zároveň je potřeba mít neustále na mysli, že subjektům vztahu je dána možnost místo plnění v rámci kontraktačního procesu výslovně domluvit a pak není potřeba je blíže zkoumat, jelikož místem plnění je takto stranami dohodnuté a ve smlouvě stanovené místo¹¹⁵. V této souvislosti může vyvstat problematická otázka, zda tím, že si strany určí místo plnění samy ve smlouvě nedochází již k samotné prorogaci a nemělo by se užít pravidel uvedených v článku 23 Nařízení týkající se tzv. dohodnuté pravomoci. Tato úvaha byla Evropským soudním dvorem ve věci *Zelger v. Salinitri* 56/79¹¹⁶ shledána již od samého počátku jako neopodstatněná. ESD také v tomto rozhodnutí konstatoval, že forma dohody o místě plnění není právně relevantní, protože rozhodující je místo plnění, nikoli dohoda o něm.

S tím souvisí i další možný případ, který může nastat tehdy, jestliže místo plnění je ve smlouvě sice uvedeno (strany se na něm dohodly), ale pak jedna ze stran popírá platnost smlouvy samotné a tím pádem i platnost sjednaného místa plnění. Dle komentářů k Nařízení je potřeba v těchto případech přihlídnout především k samotnému účelu Nařízení, kterým je mj. také snaha o posílení právní ochrany osob¹¹⁷, a proro je soud příslušný i k rozhodování o platnosti či neplatnosti napadených smluv.

---

¹¹⁵ Shodně: Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 205.

¹¹⁶ Rozsudek ESD ve věci *Zelger v. Salinitri* 56/79, ze dne 17. ledna 1980.

¹¹⁷ Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 124.

ESD v této souvislosti ve věci *Effer v. Kantner 38/81*¹¹⁸ judikoval, že pravomoc soudu zahrnuje v sobě i pravomoc k posouzení, zda smlouva byla platně uzavřena. Pravomoc soudu určená dle místa předpokládaného plnění je tedy dána i tam, kde se spor týká platnosti smlouvy samotné.

Podobně se k této otázce staví i slovinská teorie evropského justičního procesu, kdy vychází z předpokladu (nejen u těchto případů, ale např. také u tzv. *noncontractual delicts* – o těch bude pojednáno níže), že rozhodující v této fázi je, co tvrdí žalobce (jinak řečeno jakou pravomoc soudu tvrdí žalobce). Nezáleží jestli je smlouva skutečně platná nebo není, platnost či neplatnost smlouvy se určuje až v samotném civilním řízení ve fázi dokazování¹¹⁹.

S ohledem na judikaturu Evropského soudního dvora lze pak v této souvislosti jít ještě dále a je možno s ohledem na rozsudek ve věci *Petra Engler v. Janus Versand C-27/02*¹²⁰ konstatovat, že čl. 5 Nařízení sice nevyžaduje uzavření smlouvy, identifikace závazku je nicméně pro použití tohoto ustanovení nezbytná, jelikož příslušnost ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy je určena podle místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn.

Z doposud uvedeného se tedy jako naprosto zásadní jeví interpretace termínu *místo plnění* použitého jako kritéria pro určení pravomoci soudu členského státu. Z kapitoly III o Evropském soudním dvoru a jeho interpretaci norem ES jednoznačně vyplynulo, že ESD v zásadě interpretuje normy tzv. autonomním výkladem. Proto jedna z nabízených možností jak pojem „místo plnění“ v rámci nařízení Brusel I interpretovat byla taková, že se tento pojem vyloží tzv. autonomním výkladem ESD. Druhá varianta výkladu pojmu „místa plnění“ pak byla taková, že by se k jeho naplnění dospělo přes konkrétní právní řád určený dle pravidel mezinárodního práva soukromého daného státu.

---

¹¹⁸ Rozsudek ESD ve věci *Effer v. Kantner 38/81*, ze dne 4. března 1982.

¹¹⁹ Galič, A.: *Lecture for the Course on International Civil Procedure*. University of Ljubljana. 2006. Case 3.2.

¹²⁰ Rozsudek ESD ve věci *Petra Engler v. Janus Versand GmbH C-27/02*, ze dne 20. ledna 2005.

Touto poměrně klíčovou otázkou se Evropský soudní dvůr zabýval hned několikrát a možná poněkud překvapivě jeho judikatura vyznívá více ve prospěch druhé varianty – tedy pojem „místo plnění“ má být dle ESD vykládán podle pravidel mezinárodního práva soukromého daného členského státu. Jedním z prvních rozhodnutí, kde bylo toto pravidlo potvrzeno, je rozhodnutí ESD ve věci *Tessili v. Dunlop 12/76*¹²¹, ve kterém bylo mj. judikováno, že místo plnění závazku ve smyslu článku 5 odstavce 1 je určeno právním řádem určeným kolizními normami státu soudu, kde je podána žaloba. Stejný výklad byl Evropským soudním dvorem podržen i v dalších letech. Za zmínku stojí např. rozhodnutí ESD ve věci *Custom Made v. Stawa C-288/92*¹²², kde ESD podpořil kolizní odkaz na hmotněprávní úpravu danou národním právním řádem státu místa soudu. Z novějších rozhodnutí ESD potvrzující toto pravidlo lze odkázat na rozhodnutí ve věci *Weber v. Ogden C-27/00*¹²³.

Jestliže tedy strany sporu neurčily místo plnění ve smlouvě, je potřeba tento termín interpretovat podle pravidel mezinárodního práva soukromého. Výjimkou jsou situace, kdy jsou státy vázány hmotněprávní unifikací např. u mezinárodní kupní smlouvy se bude termín „místo plnění“ vykládat dle pravidel obsažených v Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980.

Pojem „místa plnění“ však není jediným pojmem, který činil již od počátku existence Bruselské úmluvy v jejím textu výkladové potíže. V článku 5 Nařízení je dále důležitá správná interpretace pojmu „smlouva“. Jak tedy v evropském kontextu termín „smlouva“ interpretovat? Mají být úvahy v tomto směru vedeny opět s odkazem na pravidla mezinárodního práva soukromého nebo se má použít evropského autonomního výkladu? S ohledem na výklad pojmu „místo plnění“ by se na první pohled zdálo být vhodnější použít stejných zásad a odkázat na pravidla mezinárodního práva soukromého přinejmenším proto, aby byla zachována jakási interpretační jednotka v rámci stejného článku.

---

¹²¹ Rozsudek ESD ve věci *Tessili v. Dunlop 12/76*, ze dne 6. října 1976.

¹²² Rozsudek ESD ve věci *Custom Made v. Stawa C-288/92*, ze dne 29. června 1994.

¹²³ Rozsudek ESD ve věci *Weber v. Ogden C-27/00*, ze dne 14. května 2000.

Jenomže Evropský soudní dvůr tuto otázku viděl rozdílně a několikrát judikoval, že pro výklad pojmu „smlouva“ se použije autonomní interpretace. Takto vyhlášeno např. v právní větě rozhodnutí ESD ve věci *Peters v. ZNAV 31/82*¹²⁴, kde zaznělo, že pojem smlouva vyžaduje autonomní výklad bez odkazu na národní právní řády. Proto by se dalo očekávat, že ESD pojem smlouva v některém ze svých rozhodnutí podrobně a přesně definuje. Doposud se tak však nestalo a musíme se spokojit „pouze“ s tím, že ESD zpravidla poukazuje na vlastnosti, které by smlouva měla mít. Hlavní charakteristickou vlastností smlouvy pak podle ESD je, že jde o vztah založený dobrovolně mezi stranami – tak judikováno ve věci *Réunion v. Spliethoff's Bevrachtingskantoor C-51/97*¹²⁵.

Za věc týkající se smlouvy Evropský soudní dvůr považuje i náhradu škody vyplývající z nesplnění smluvní povinnosti. Základem nároku na náhradu škody je porušení smluvní povinnosti, tedy smlouva samotná, jak zaznělo v rozhodnutí ESD ve věci *SPRL Arcado v. Haviland 9/87*¹²⁶.

S ohledem na právněaplikační praxi, kdy je ve smlouvách stanoveno několik závazků jak na jedné tak na druhé straně je potřeba si položit otázku, který ze závazků jak o něm mluví článek 5 odstavce 1 Nařízení je pro určení alternativní pravomoci rozhodující? Interpretační pomůcka v Nařízení chybí, a proto je možno uvažovat v několika rovinách, z nichž patrně nejlogičtější bude snaha interpretovat pojem „závazek“ ve smyslu závazku, který je pro smlouvu nejdůležitější (nejcharakterističtější). Tento náhled ESD potvrdil v několika svých rozhodnutích, z nichž za zmínku stojí rozsudek ESD ve věci *Shenavai v. Kreicher 266/85*¹²⁷, kde bylo stanoveno, že rozhodující pro určení místa plnění je závazek, který je pro smlouvu charakteristický.

Problém dále může nastat za situace, kdy sama smlouva umožňuje plnit závazek na geograficky neomezeném místě (tedy ve více blíže neurčených státech zároveň). Znamená to potom, že je možno žalovat ve všech takto v úvahu přicházejících místech? Odpověď je záporná s ohledem na právní

---

¹²⁴ Rozsudek ESD ve věci *Peters v. ZNAV 31/82*, ze dne 15. prosince 1983.

¹²⁵ Rozsudek ESD ve věci *Réunion v. Spliethoff's Bevrachtingskantoor C-51/97*, ze dne 27.10.1988.

¹²⁶ Rozsudek ESD ve věci *Arcado v. Haviland 9/87*, ze dne 8. března 1988.

¹²⁷ Rozsudek ESD ve věci *Shenavai v. Kreicher 266/85*, ze dne 15. ledna 1987.

jistotu účastníku smlouvy, kteří by měli mít alespoň rámcovou představu, kde může být každý z nich v případě vzniku sporu žalován, aby tak nebyli ponecháni v absolutní právní nejistotě. Tato úvaha je rozvedena v rozhodnutí ESD ve věci *Besix v. Kretzschmar C-256/00*¹²⁸, kde bylo judikováno, že v případě geograficky neomezených závazků k plnění a v důsledku toho mnohosti míst, v nichž má být plněno, je nutno určit pravomoc dle obecného článku 2 Nařízení, nikoli dle článku 5 Nařízení.

Právní jistoty při určení pravomoci s odkazem na alternativní pravomoc se také týkalo jedno z nejnovějších rozhodnutí ESD ve věci *Reisch Montage v. Kiesel Baumaschinen Handels C-103/05*¹²⁹, kde bylo potvrzeno, že pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná.

Problémy při určení možnosti aplikace alternativní pravomoci dle článku 5 Nařízení mohou také nastat za situace, kdy ze smlouvy není zcela jasný vztah žalobce a žalovaného. Jinak a zjednodušeně vyjádřeno, musí být žalobce a žalovaný zároveň ve smlouvě uveden jako prodejce a kupující? Typicky jde o situace, kde si kupující pořídí výrobek od prodejce, který je však rozdílný od výrobce zakoupeného zboží, ale následně kupující žaluje nikoli prodejce, ale přímo výrobce. Lze tedy žalovat za těchto situací přímo výrobce? Evropský soudní dvůr podobnou věc řešil ve sporu *Handte v. Traitements C-26/91*¹³⁰, kde konstatoval, že nelze aplikovat článek 5 odstavec 1, neexistuje-li mezi stranami sporu přímý smluvní vztah.

VIII.2. Určení pravomoci ve věcech výživného

I když jsou věci osobního stavu dle článku 1 odstavce 2 písmene a) Nařízení z jeho dosahu vyloučeny, pravomoc ve věcech výživného naopak do rozsahu působnosti nařízení Brusel I patří.

Určení pravomoci ve věcech výživného je upraveno v článku 5 odstavci 2 Nařízení, a proto pro ně platí všechna výše uvedená pravidla týkající se alternativní pravomoci I, zejména pravidlo, že pokud jsou splněny podmínky

---

¹²⁸ Rozsudek ESD ve věci *Besix v. Kretzschmar C-256/00*, ze dne 19. března 2002.

¹²⁹ Rozsudek ESD ve věci *Reisch Montage AG v. Kiesel Baumaschinen Handels GmbH C-103/05*, ze dne 13. července 2006.

¹³⁰ Rozsudek ESD ve věci *Handte v. Traitements Mecano Chimique C-26/91*, ze dne 17. června 1992.

dané článkem 5 Nařízení, může žalobce žalovat i v jiném místě než v místě státu žalovaného.

Osoba, která má domicil na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována ve věcech týkajících se výživného u soudu místa, kde má oprávněná osoba k výživě bydliště nebo místo obvyklého pobytu, nebo je-li věc týkající se výživného věcí vedlejší v řízení týkajícím se osobního stavu, u soudu, který je k tomuto řízení příslušný podle práva státu místa řízení, pokud tato příslušnost není založena pouze státní příslušností některé ze stran¹³¹.

Ve věcech výživného je na rozdíl od většiny ostatních ustanovení nařízení Brusel I pro určení pravomoci soudu rozhodující domicil žalobce (nikoli žalovaného). Základní myšlenka tohoto ustanovení se týká právě postavení žalobce, kdy se předpokládá, že žalobce je ve slabší pozici, a proto je mu za určitých okolností umožněno žalovat v místě svého domicilu.

Při podrobnějším zkoumání ustanovení článku 5 odstavce 2 Nařízení v celkovém kontextu nařízení Brusel I zjistíme, že žalobce má v zásadě tyto tři možnosti, kde žalovat. Jednak je to podle obecné pravomoci v místě sídla žalovaného; dále může využít výhod samotného článku 5 odstavce 2 Nařízení a žalovat ve státě svého domicilu a poslední možnost je žalovat u soudu, který řeší jeho otázku osobního stavu u tohoto soudu, pokud je věc výživného věcí vedlejší v tomto již probíhajícím řízení.

Potíže při aplikaci Úmluvy a posléze Nařízení může činit výklad samotného stěžejního pojmu „výživné“. Tento pojem Nařízení nikde nedefinuje. Ze Schlosserovy zprávy¹³² se dá dovodit, že pojem výživné má být interpretován autonomně, tedy bez kolizního odkazu na normy mezinárodního práva soukromého daného členského státu. Obecně se dá výživné zjednodušeně charakterizovat jako platby mezi rodinnými příslušníky (nejčastěji rodiči a dětmi nebo mezi manželi navzájem). Pokud jde o vztahy manželů, je nutno

---

¹³¹ Článek 5 odstavec 2 Nařízení.

¹³² P. Schlosser. Report on the Convention on the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Court of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámky 91 – 108.

velmi pečlivě odlišit situace, kdy jde mezi manželi o otázku výživného, která spadá do rozsahu Nařízení a kdy jde o otázky týkající se „pouze“ majetkových vztahů mezi manželi. Majetkové vztahy mezi manželi jsou z dosahu Nařízení vyloučeny a řídí se Nařízením Brusel II (podobně jako dědictví).

Evropský soudní dvůr se k otázce výkladu pojmu výživného vyjádřil v již výše zmíněném rozhodnutí ve věci *Cavel v. Cavel 143/78*¹³³, ze kterého v této souvislosti vyplývá, že termín „výživné“ má být interpretován autonomně a spíše široce.

Nejen samotný pojem výživného, ale také výklad termínu „oprávněná osoba“ může činit v aplikační praxi jednotlivých členských států potíže. Má se oprávněnou osobou rozumět jen osoba, které již nárok na výživné vznikl nebo i osoba, o jejichž nároku se má teprve rozhodovat? Tímto se zabýval ESD například ve věci *Farrell v. Long C-295/95*¹³⁴. V tomto rozsudku ESD uvažuje o osobě oprávněné v nejširším kontextu, tedy že jí je jednak osoba žádající změnu stávajícího výživného, dále osoba, která teprve o výživné žádá a dokonce to ani nemusí být osoba, která v době vzniku nároku u soudu je v příbuzenském vztahu s žalovaným.

Dále je potřeba si představit v praxi častou situaci, kdy osoba povinná platit osobě oprávněné výživné takto nečiní a výživné tak v mnoha členských státech vyplácí oprávněnému stát. Stát pak „vymáhá“ platby za poskytnuté výživné po povinném tzv. regresním nárokem. Otázkou je, jestli se stát může dovolávat výhod článku 5 odstavce 2 Nařízení a tedy žalovat u svých domácích soudů? Z textu Nařízení se to dovodit nedá, ale za použití teleologického výkladu dospěl ESD ve věci *Freistaat v. Blijdenstein C-433/01*¹³⁵ k závěru, že stát tuto výhodu nemá a může žalovat pouze podle obecného pravidla ve státě žalovaného.

---

¹³³ Rozsudek ESD ve věci Jacques de Cavel v. Luise de Cavel 143/78, ze dne 27. března 1979.

¹³⁴ Rozsudek ESD ve věci Jackie Farrell v. James Long ze dne 20. března 1997.

¹³⁵ Rozsudek ESD ve věci Freistaat Bayern v. Jan Blijdenstein C-433/01, ze dne 15. ledna 2004.

Otázkami regrese a otázkami uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, na osoby samostatně výdělečně činné a na členy jejich rodin pohybující se v rámci Společenství se zabýval ESD také v poměrně novém rozsudku ve věci *Kersbergen-Lap v. Dams-Schipper C-154/05*, ze dne 6. července 2006.

Ve věcech týkajících se výživného není rozhodující, zda se výživné poskytuje v pravidelných opakujících se intervalech nebo jako jednorázová částka či jednorázové planění – pořád se jedná o výživné, jak zaznělo v rozhodnutí ESD ve věci *Boogard v. Laumen C-220/95*¹³⁶.

VIII.3. Určení pravomoci ve věcech protiprávního jednání

Podle článku 5 odstavce 3 Nařízení osoba domicilovaná na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události.

Zcela zásadní otázkou v tomto případě při aplikaci článku 5 odstavce 3 Nařízení tedy bude, zda se jedná o místo, kde došlo k samotné škodě (*loci damni infecti*), či místo, kde došlo k jednání, které zapříčinilo vznik škody (*loci delicti*)¹³⁷.

Komentáře stejně tak jako i judikatura ESD dospěli k tomu, že žalobce si s určitými omezeními může vybrat a žalovat buď v místě vzniku škody nebo v místě, kde nastala škodná událost¹³⁸.

Jedno z prvních rozhodnutí ESD, které tento výklad potvrdilo, bylo rozhodnutí ve věci *Biera Reinwater v. Mines de Potasse d'Alcase C-21/76*¹³⁹, kde mj. zaznělo, že místo, kde nastala událost, která zapříčinila protiprávní jednání, delikt nebo kvazidelikt a místo, kde událost vyústila ve škodu samotnou nejsou identické. Výraz „místo, kde škodná událost nastala“ v čl. 5 odstavec 3 Bruselské úmluvy, musí být chápán tak, aby zahrnoval obojí – místo, kde škoda skutečně nastala a místo, kde nastala událost, která zapříčinila vznik škody. Výsledkem je, že žalovaný může být žalován podle výběru žalobce buď u soudu místa, kde škoda skutečně nastala nebo u soudu

---

¹³⁶ Rozsudek ESD ve věci Antonio van den Boogard v. Paula Laumen C-220/95, ze dne 27. března 1997.

¹³⁷ Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III. Právní fórum, 2005, č.4, str. 124.

¹³⁸ Galič, A. Lecture for the Course on International Civil Procedure. University of Ljubljana. 2006. Case 3.2.1.

¹³⁹ Rozsudek ESD ve věci Handelskwekerij Biera Reinwater v. Mines de Potasse d'Alcase C-21/76, ze dne 30. listopadu 1976.

místa, kde nastala událost zapříčiňující vznik škody (událost, která je původcem vzniku škody).

Na druhou stranu však může dojít až k příliš extenzivnímu výkladu pojmu „místa, kde došlo ke škodné události“ a s tím k neodůvodněnému zvýhodnění žalobce při výběru místa sudiště. V konečném důsledku by mohlo dojít k jevu *forum shopping*. Proto je nutno zvažovat pouze a jen tzv. primární škodu (primary damage) nikoli škodu sekundární¹⁴⁰.

Toto pojetí převážilo i v judikatuře ESD ve věci *Kronhofer C-168/02*¹⁴¹, kde v této souvislosti bylo zopakováno, že pravidla o zvláštní pravomoci mají být interpretována úzce, aby nepřekročila případy Nařízením původně předpokládané. Cílem Nařízení je mj. posílení právní jistoty účastníků, a proto musí žalobce stejně jako žalovaný být schopen předvídat s dostatečnou jistotou, kde může být případné sudiště.

V neposlední řadě je nutno si položit otázku, zda jsou článkem 5 odstavec 3 Nařízení pokryty jen případy, kdy skutečně došlo ke škodné události nebo i případy, kdy škoda sice doposud nenastala, ale je zřejmé, že škoda hrozí a pokud nedojde k zásahu, může skutečně nastat.

Přesto, že toto dle mého názoru jednoznačně vyplývá z článku 5 odstavec 3 Nařízení (dříve Bruselské úmluvy), kdy se ve zmiňovaném ustanovení *in fine* píše, *...u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události*, ESD potvrdil dosah článku i na tzv. preventivní jednání ve své judikatuře zejména s ohledem na postavení a právní jistotu spotřebitelů. Tak tomu bylo např. v rozhodnutí ve věci *Verein für Konsumenteninformation v. Henkel C-167/00*¹⁴².

Problém dále může nastat v případech škody na cti, kdy tato škoda je způsobena časopiseckým či novinovým článkem. Jde totiž o to, že dnes je možné koupit si tuzemské noviny a časopisy i v zahraničí, a to pomíjím online články na internetu. Proto je nutné se vypořádat s místem sudiště i v těchto případech tak, aby byla zachována právní jistota účastníků a zároveň nedošlo k nadměrnému zvýhodnění žalobce. Česká literatura se tomuto zatím

---

¹⁴⁰ Galič, A. Lecture for the Course on International Civil Procedure. University of Ljubljana. 2006. Case 3.2.2.

¹⁴¹ Rozsudek ESD ve věci *Kronhofer C-168/02*, ze dne 10. června 2004.

¹⁴² Rozsudek ESD ve věci *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel C-167/00*, ze dne 1. října 2002.

moc nevěnovala, ale zahraniční (např. slovinská) se otázkám škod na cti staví tak, že v případě poškození na cti může žalobce žalovat vydavatele novin či časopisu, v němž hanebný článek vyšel jednak ve státě sídla žalobce, ale i ve státě, kde byl článek zakoupen respektive distribuován. Aby však nedošlo k jevu *forum shopping* (jelikož dnešní významné noviny jsou prakticky distribuovány po celé Evropě), je potřeba zvažovat tzv. *suffering* (tedy na kolik mohl žalobce článkem v dané zemi utrpět). Od toho se pak také odvozuje výše odškodného. Pokud chce žalobce odškodné jako celek za „utrpení“ ve všech zemích, kde byl článek distribuován, pak mu nezbývá než žalovat v sídle vydavatele novin či časopisů. Pokud však bude žalovat v jiném státě, dostane se mu právě takového odškodnění jaké „*suffering*“ bylo způsobeno v tom daném státě (zde bude zvažováno např. kolik lidí jej zde zná, jaká je tam jeho popularita apod.).¹⁴³

ESD toto pojetí ve své podstatě převzal do rozhodnutí ve věci *Fiona Seville v. Presse Alliance SA C-68/93*¹⁴⁴, kde bylo konstatováno, že obrat „místo, v němž nastala škodná událost“, v článku 5 odstavec 3 Úmluvy má být při újmě na cti tiskovým článkem rozšířeným ve více smluvních státech vykládán tak, že dotyčný může vznést žalobu na náhradu škody proti vydavateli jak u soudů smluvního státu, v němž vydavatel vydal zveřejnění škodící na cti, tak u soudů každého smluvního státu, v němž rozšiřuje zveřejnění a podle jehož tvrzení byla poškozena vážnost dotyčného.

VIII.4. Adhezní řízení

V případech tzv. adhezního řízení se jedná o možnost podat žalobu o náhradu škody v místě sídla soudu, kde je podána obžaloba v trestní věci. Pokud se jedná o věci občanské a obchodní a zároveň právo místa, kde probíhá trestní řízení toto nezakazuje, je možné podat žalobu s odkazem na článek 5 odstavec 4 Nařízení u soudu, u něhož byla podána obžaloba.

---

¹⁴³ Galič, A.: Lecture for the Course on International Civil Procedure. University of Ljubljana. 2006. Case 3.2.3.

¹⁴⁴ Rozsudek ESD ve věci *Fiona Seville, Igora Trading Inc., Chequepoint Sarl a Chequepoint International Ltd. v. Presse Alliance SA C-68/93*, ze dne 7. března 1995.

V praxi se větší problémy neobjevily, a proto bych chtěl v této souvislosti jen poukázat na to, že ustanovení článku 5 odstavec 4 Nařízení je zajímavé z toho pohledu, že obsahuje již určení konkrétní místní příslušnosti a nikoli jen obecné mezinárodní pravomoci jako většina ustanovení Brusel I. Ve zmíněném článku se totiž mluví o možnosti podat žalobu na náhradu škody u soudu místa, kde byla trestní obžaloba podána (nikoli ve státě místa obžaloby).

VIII.5. Spory vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo provozovny

Do systému alternativní pravomoci jsou v nařízení Brusel I zahrnuty i spory plynoucí z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny (dále jen pobočka). Pravidlem je, že žalobce může podat návrh na zahájení civilního řízení v místě, kde se pobočka nachází. Je však potřeba si ujasnit, co všechno lze pod pojem „pobočka“ ještě zahrnout a co už kritéria pobočky nesplňuje.

Evropský soudní dvůr se výkladem termínu pobočka zabýval hned v jednom ze svých prvních rozhodnutích ve věci *De Bloos v. Bouyer* 14/76¹⁴⁵, kde konstatoval, že tyto pojmy je potřeba interpretovat autonomně a že charakteristickým rysem pobočky, zastoupení či jiné složky bývá také to, že je subjektem řízení a kontroly ústředí.

Větší konkretizaci pojmu pobočka lze vysledovat z následně vydaného rozhodnutí ESD ve věci *Somafer v. Saar-Ferngas* 33/78¹⁴⁶, kde bylo k výše zmíněné charakteristice pojmu pobočka přidáno ještě také to, že jde o útvar trvalejší povahy, který je schopný vést jednání s třetími subjekty a že spor se musí týkat právě pobočky nikoli ústředí.

Kromě vymezení termínu pobočka je nutné se dále věnovat interpretaci pojmu „jednání“ pobočky. Jinými slovy jak úzká vazba musí být mezi jednáním pobočky a místem sudiště. Opět lze poukázat na rozhodnutí *Somafer v. Saar-Ferngas* 33/78, kde se v odůvodnění praví, že musí jít o případy týkající se práv a povinností spjatých se správou pobočky a o spory z úkonů pobočky

---

¹⁴⁵ Rozsudek ESD ve věci *De Bloos v. Bouyer* 14/76, ze dne 6. října 1976.

¹⁴⁶ Rozsudek ESD ve věci *Somafer v. Saar-Ferngas* 33/78, ze dne 22. listopadu 1978.

činěné jménem mateřské společnosti, které mají být realizovány v místě sídla pobočky.

Co když však mateřská společnost v jednom členském státě nemá v některém jiném členském státě sice formálněprávně pobočku ani jiné zastoupení, ale fakticky skrze jinou partnerskou (často kapitálově provázanou) obchodní společnost provozuje své aktivity a tato společnost má zpravidla podobný název?

I pak je nutné na jednání této kvazipobočky nahlížet očima článku 5 odstavce 5 Nařízení. ESD k tomu ve věci *Schotte GmbH v. Société Parfums Rotschild Sarl* 218/86¹⁴⁷ dodává, že článek 5 odstavce 5 Bruselské úmluvy musí být vykládán tak, aby se vztahoval i na případy, kdy právnická osoba mající sídlo v jednom smluvním státě neudržující žádnou závislou pobočku, kancelář nebo jiný orgán v jiném smluvním státě, ale přesto vyvíjející své tamní aktivity skrze nezávislou společnost se stejným jménem a identickým vedením, která jedná a vede obchod jejím jménem a kterou používá jako rozšíření sama sebe.

Z uvedeného je patrné, že při interpretacích obou pojmů (pobočka a jednání pobočky) Evropský soudní dvůr přihlédl k materiálnímu pojetí interpretace založenému více na faktickém stavu než na stavu formálně právním.

VIII.6. Pravomoc ve věcech trustů

Problematika trustů není pro české právní prostředí sice příliš aktuální, ale postupem času nabývá na významu. Větší pozornost je jí věnována v anglosaském právním prostředí, kde pojem trustu vznikl a kde se jím rozumí správa cizího majetku nebo obdobně svěření majetku k určitému účelu.

Schlosserova zpráva k Bruselské úmluvě trust charakterizuje jako vztah, který vzniká v situaci, kdy osoba nebo osoby (správce trustu – trustee) drží práva jakéhokoli druhu ve prospěch jiné osoby nebo osob (oprávněný z trustu – beneficiary) nebo za určitým zákonem povoleným účelem takovým způsobem, že skutečný prospěch nenáleží správci, ale oprávněnému¹⁴⁸.

---

¹⁴⁷ Rozsudek ESD ve věci SAR Schotte GmbH v. Société Parfums Rotschild Sarl 218/86, ze dne 9. prosince 1987.

¹⁴⁸ Schlosser, P. Report to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Cour of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámka 109.

Článek 5 odstavec 6 Nařízení se dotýká jen tzv. vnitřních vztahů trustu, tedy např. vztahů správce trustu a oprávněného z trustu nikoli vztahů vnějších (vztahy z trustu plynoucí navenek). Tyto vnější vztahy jsou běžné majetkové vztahy a článek 5 odstavec 6 Nařízení na ně nedopadá.

Jedná-li se tedy o vnitřní typ trustů a žalovaný je zřizovatel, správce nebo oprávněný z trustu, může žalobce žalovat buď u soudu státu, kde má žalovaný domicil nebo u soudu státu, na jehož území má trust domicil.

VIII.7. Spory o zaplacení odměny za záchranné či pomocné práce na horách či na moři

Ani určení pravomoci podle tohoto ustanovení není pro Českou republiku příliš významné, jelikož se jedná o problematiku námořního práva. Podle článku 5 odstavce 7 písmene a) Nařízení se může žalobce v případě nároku na zaplacení odměny za záchranu nákladu obrátit na soud, v jehož působnosti byl náklad zadržen. Článek 5 odstavec 7 písmene b) Nařízení řeší situaci, kdy zadržení nákladu bylo sice nařízeno, ale nebylo vykonáno, protože byla složena jistota nebo poskytnuto jiné zajištění. Tedy i pouhé nařízení zajištění je dostatečným základem pravomoci daného soudu. Žalovaný musí mít v obou případech domicil na území některého členského státu a musí být potvrzeno, že má k nákladu práva nebo je měl v době záchrany.¹⁴⁹

Jisté omezení je zakotveno v poslední větě tohoto ustanovení, kde je uvedeno, že se toto ustanovení použije pouze tehdy, pokud je potvrzeno, že žalovaný má práva k nákladu nebo zboží nebo tato práva měl v podobě poskytnutí pomoci nebo záchrany.

Od podrobností zde upouštím a odkazuji na seznam literatury na konci této práce.

---

¹⁴⁹ Schlosser, P. Report to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Cour of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámka 122 – 123.

IX. Alternativní pravomoc dle článků 6 a 7 Nařízení

Alternativní pravomoc dle článků 6 a 7 Nařízení bývá často v literatuře označována jako alternativní pravomoc II¹⁵⁰ s ohledem na to, že pravomoc určená dle článku 5 Nařízení je považována za alternativní pravomoc I.

Alternativní pravomoc II je jednak alternativou k pravomoci základní dle článku 2 Nařízení, ale také je alternativou k článku 5 Nařízení (tedy k alternativní pravomoci I). Cíl zmíněného ustanovení vychází ze širší procesní zásady ekonomie soudního řízení, kdy je z článků 6 a 7 Nařízení patrná snaha o soustředění dvou či více řízení, která k sobě mají úzkou vazbu, k jednomu soudu. Důvodem kromě snahy o zrychlení řízení a větší procesní ekonomie je také snaha o zabránění vydání vzájemně si odporujících rozsudků a následným problémům ve fázích uznání a vykonatelnosti rozhodnutí.

Článek 7 Nařízení určuje pravomoc soudu ve věcech odpovědnosti a omezení odpovědnosti při používání či provozování lodí.

IX.1. Alternativní pravomoc dle článku 6 Nařízení

Alternativní pravomoc II dle článku 6 Nařízení se týká případů:

- kdy je žalováno více osob společně,
- jde-li o žaloby o záruky nebo intervenční žaloby,
- vzájemných žalob,
- věcných práv k nemovitostem.

IX.1.1. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 1 Nařízení

Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, *může* (alternativa-může, ale nemusí; výběr provádí strana žalující) být dle článku 6 odstavce 1 Nařízení též žalována, je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště některý z žalovaných, za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné je vyšetřit a rozhodnout o nich společně,

---

¹⁵⁰ Tak například pojem alternativní pravomoc II použit v publikaci Dashwood, A., Hacon, R.J., White, R.C.A. A Guide to the Civil Jurisdiction and Judgements Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Denver, 1987, str. 79.

aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních. Jedná se o případy souvisejících řízení.

Nakolik musí být „nároky úzce spojeny“ nám však ustanovení odpověď nedává. Odpověď je možné najít jednak v právní literatuře a stejně tak v judikatuře Evropského soudního dvora.

Komentáře k článku 6 odstavec 1 Nařízení uvádějí, že spojení mezi nároky je založeno pouhou existencí společných skutkových a právních otázek, které představují riziko vydání kolidujících rozhodnutí¹⁵¹.

Co se týká judikatury ESD, pak lze vyzvednout zejména rozhodnutí ve sporu *Kalfelis v. Bankhaus Schröder 189/87*¹⁵², kde ESD konstatoval, že mezi různými žalobami vznesenými stejným žalujícím proti různým žalovaným musí být spojení takového druhu, že je prospěšné rozhodnout žaloby společně za účelem odstranění rizika, že by vznikla neslučitelná rozhodnutí vycházející z různých řízení. Posouzení, zda je spojení dostatečné pro určení pravomoci dle tohoto ustanovení či nikoli, však dle výkladu ESD provádí národní soud v každé konkrétní věci, takže lze do budoucna očekávat značné interpretační rozpětí v rozhodnutích národních soudů členských států.

Z uvedeného je patrné, že si Evropský soudní dvůr při interpretaci pojmu souvisejícího řízení vypomohl samotným Nařízením, které ve svém článku 28 odstavec 3 stanoví, že žaloby spolu navzájem souvisejí, pokud je mezi nimi dán tak úzký vztah, že jejich společné projednání a rozhodnutí je vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních.

Z procesního hlediska je pak v této souvislosti ještě dobré připomenout ustanovení článku 28 odstavec 1 Nařízení, které upravuje možnost přerušování řízení u soudu, kde řízení bylo zahájeno později. Jsou-li u soudů různých členských států zahájena řízení, která navzájem souvisejí, může soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, řízení přerušit¹⁵³.

---

¹⁵¹ Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume III., Barry Rose Law Publishers Ltd, London 1999, str. 1586.

¹⁵² Rozsudek ESD ve věci *Kalfelis v. Bankhaus Schröder, Munchmeyer, Hengst and Co.*, ze dne 27. září 1988.

¹⁵³ Ustanovení článku 28 odstavec 1 Nařízení.

IX.1.2. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 2 Nařízení

Podle článku 6 odstavce 2 Nařízení má strana žalující možnost podat žalobu ve věcech, které se týkají žalob o záruku nebo o intervenční žalobu, u soudu, u něhož byla podána původní žaloba, ledaže by toto řízení bylo zahájeno pouze proto, aby tato osoba byla odňata soudu, který je pro ni příslušný.

Žaloba o záruku či intervenční žaloba se vztahuje na případy, kdy žalovaný podává žalobu proti třetí straně za účelem zbavení se odpovědnosti za následky žaloby. Strana v řízení, která se domnívá, že v případě neúspěchu má právo regresu vůči třetí straně na základě garance či záruky, bude mít zájem na tom, aby třetí strana vstoupila do řízení. Dle článku 6 odstavce 2 je pak možno žalovat u soudu, kde byla podána původní žaloba. Pokud by však byl patrný úmysl zahájení řízení jen proto, aby byla osoba soudu odňata, pak se ustanovení článku 6 odstavce 2 Nařízení nepoužije.

Z rozhodnutí ESD lze zmínit spor ve věci *Kongress Agentur Hagen GmbH v. Zeehaghe BV C-365/88*¹⁵⁴, kde bylo judikováno, že souvislost mezi hlavní žalobou a žalobou o záruku je dostačující k založení pravomoci soudu, projednávajícího hlavní žalobu i žalobu o záruku.

IX.1.3. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 3 Nařízení

Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být žalována ve věcech vzájemných žalob, které se týkají stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako původní žaloba, u soudu, u něhož byla podána původní žaloba.

V praxi vyvstává otázka zda článek 6 odstavce 3 Nařízení pokrývá soudně uplatňovaný protinárok na kompenzaci vzájemných pohledávek a dále zda se má s výrazem „...žaloby, týkající se téže smlouvy nebo skutkového stavu jako žaloba původní...“ zacházet jako s výrazem užším, než je výraz „žaloby, které ... souvisejí“ ve třetím odstavci článku 28 Nařízení. Jinými slovy spadá pod rozsah tohoto ustanovení i tzv. kompenzační námitka, která je z hlediska procesní teorie jistě užší pojem než vzájemná žaloba?

---

¹⁵⁴ Rozsudek ESD ve věci *Kongress Agentur Hagen GmbH v. Zeehaghe C-365/88*, ze dne 15. května 1990.

Ve sporu ve věci *Danvaern Production AS v. Schubfabriken Otterbeck GmbH & Co C-341/93* ESD z ustanovení Úmluvy dovedl, že článek 6 odstavec 3 se použije pouze na nároky žalovaného, které vyžadují prohlášení samostatného rozsudku nebo usnesení. Nepoužije se na situace, kde žalovaný vznesl čistě jako obranu nárok, který údajně má vůči žalobci. Námitky (obranu), které mohou být vzneseny a podmínky, za kterých mohou být vzneseny, se řídí vnitrostátním právem.

Jinými slovy řečeno, dosah zmíněného ustanovení se vztahuje pouze na situace vzájemných žalob, nevztahuje se však na tzv. kompenzační námitky.

IX.1.4. Alternativní pravomoc dle článku 6 odstavce 4 Nařízení

Článek 6 odstavec 4 Nařízení zakládá pravomoc soudu státu, na jehož území se nachází nemovitost v případě, že je podána žaloba ve věci týkající se smlouvy, která může být spojena s žalobou týkající se věcných práv k nemovitosti a obě směřují proti témuž žalovanému.

Řízení, kde předmětem jsou věcná práva k nemovitostem, mají dle článku 22 Nařízení výlučnou pravomoc soudy členského státu, kde se nemovitost nachází, bez ohledu na to, kde má žalovaný domicil. Článek 22 však na rozdíl od článku 6 odstavec 4 Nařízení obsahuje určení tzv. výlučné pravomoci založené samotným Nařízením, od které se nelze odchýlit. Další rozdíl mezi těmito dvěma články spočívá v tom, že článek 22 Nařízení se týká nejen věcných práv, ale i nájmu nemovitosti, kdežto článek 6 odstavec 4 se vztahuje pouze k samotným věcným právům.

Pro aplikaci článku 6 odstavce 4 Nařízení je tedy nutné, aby byly kumulativně splněny následující podmínky. Musí se jednat o věc týkající se smlouvy nebo nároků ze smlouvy, musí jít o žalobu týkající se věcných práv k nemovitostem, obě žaloby musí směřovat vůči stejnému žalovanému a obě žaloby *mohou* být spojeny. Tam, kde žaloby objektivně mohou být spojeny, má soud pravomoc dle tohoto ustanovení¹⁵⁵.

---

¹⁵⁵ Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume III., Barry Rose Law Publishers Ltd., London, 1999, str. 1621 – 1628.

X. Speciální pravomoc

Vzhledem k oficiálnímu zadání diplomové práce, bude na tomto místě pojednáno o speciální pravomoci obsažené v nařízení Brusel I jen okrajově. Proto se zde omezíme pouze na vztah speciální pravomoci k pravomocím ostatním a na základní principy, na kterých je speciální pravomoc založena.

Speciální pravomoci je v Nařízení věnován oddíl třetí týkající se pravomoci ve věcech pojištění, oddíl čtvrtý týkající se pravomoci ve věcech spotřebitelských smluv a konečně oddíl pátý, který stanovuje pravomoc ve věcech individuálních pracovních smluv. Jedná se o ustanovení článků 8 – 21 Nařízení. V zásadě lze říci, že se jedná o pravidla procesně zvýhodňující „slabší“ stranu, tedy pojištěnce, spotřebitele a zaměstnance¹⁵⁶.

Ve vztahu k předchozím uvedeným pravomocím je potřeba zdůraznit, že speciální pravomoc je k pravomoci základní zakotvené v článku 2 i alternativní pravomoci dle článku 5, 6 a 7 Nařízení *lex specialis*, což ostatně vyplývá i z jejího pojmenování. Obecná a alternativní pravidla určování pravomoci jsou speciální pravomocí nahrazena, a proto musí být ve vztahu ke dvěma předchozím vždy žalobcem respektována.

S ohledem na článek 4 Nařízení se speciální pravomoc uplatní tehdy, má-li žalovaný domicil na území některého členského státu Evropských společenství. V opačném případě se použijí vnitrostátní pravidla pro určení mezinárodní pravomoci soudu dle jednotlivých národních právních řádů.

Ze stávajícího nařízení Brusel I lze vyvodit čtyři základní principy, na kterých je právní úprava speciální pravomoci založena:

- slabší straně - pojištěnce, spotřebitele a zaměstnance - je dovoleno podat žalobu u soudu v místě svého domicilu (je tedy potlačeno obecné pravidlo, podle kterého se žaluje v místě žalovaného),
- silnější strana – pojistitel, obchodní společnost, zaměstnavatel – může podat žalobu na slabší stranu v zásadě pouze v místě domicilu slabší strany,

---

¹⁵⁶ Pavlová, B., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část IV. Právní fórum, 2005, č.5, str. 161.

- v zájmu zajištění dodržování dvou výše uvedených obecných pravidel jsou smluvní strany omezeny v nakládání s uzavíráním dohod či doložek o určení pravomoci (tzv. omezení prorogací)
- porušení pravidel určení speciální pravomoci s sebou nese následky ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti v tom smyslu, že rozhodnutí se neuzná, jsou-li pravidla speciální pravomoci porušena (článek 35 Nařízení).

Tyto čtyři obecné principy¹⁵⁷, jejichž smyslem je ochrana slabší strany v evropském justičním civilním procesu, jsou pouze základem pro další pravidla na ně navazující a tyto obecné myšlenky rozvádějící.

---

¹⁵⁷ Formulovány také např. in: Galič, A. Lecture for the Course on International Civil Procedure. Introduction to Special Procedural Protection of a Consumer. University of Ljubljana. 2006. str. 1-4.

XI. Pravomoc výlučná

Článek 22 Nařízení stanoví situace, kdy je bez ohledu na domicil žalobce i žalovaného dána pravomoc určitého soudu členského státu. Jedná se o pravomoc výlučnou založenou samotným Nařízením, od které se nelze odchýlit ani dohodou stran.

V systému pravomocí obsažených v Nařízení má výlučná pravomoc výsadní postavení, jelikož se uplatní před všemi ostatními pravomocemi. Toto pravidlo se tedy užije jak ve vztahu k pravomoci obecné (článek 2 Nařízení), tak také k oběma pravomocím alternativním (články 5, 6 a 7 Nařízení) a konečně i ve vztahu k pravomoci speciální, kde je však praktický dopad mizivý.

Významný rozdíl zejména proti základní pravomoci je dán tím, že výlučná pravomoc nespočívá na personálním prvku jako pravomoc základní, ale hraniční určovatel je zde věcný (např. poloha nemovitosti, sídlo společnosti, místo vedení registru či místo výkonu rozhodnutí). Pokud tedy bude ležet nemovitost na území některého členského státu a ani žalobce ani žalovaný nebudou mít domicil na území ES, přesto je založena výlučná pravomoc dle článku 22 Nařízení¹⁵⁸.

Dále je dobré na úvod před samotným rozbořem jednotlivých situací výlučné pravomoci poukázat na článek 25 Nařízení, který dává odpověď na otázku, zda jsou soudy členských států povinny zabývat se pravomocí výlučnou *ex officio*. Dle tohoto ustanovení soud i bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něj zahájeno řízení ve věci, v níž má na základě článku 22 výlučnou pravomoc soud jiného členského státu.

Pokud dojde ke střetu dvou výlučných pravomocí (pravomoci výlučné založené Nařízením a pravomoci výlučné založené dohodou stran), pak na tuto situaci reaguje článek 29 Nařízení, a to ve prospěch soudu, u něhož bylo řízení zahájeno jako první.

V následující stati se podrobněji budeme věnovat pouze prvnímu odstavci článku 22 Nařízení, který je z nich co do počtu praktických případů nejvýznamnější a další budou jen krátce pro úplnost okomentovány.

---

¹⁵⁸ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část V. Právní fórum, 2005, č.6, str. 161.

XI.1. Věcná práva k věcem nemovitým a nájem k nim

Pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí jsou bez ohledu na domicil žalobce a žalovaného pravomocné soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází. Z uvedeného plyne, že hraničním určovatelem je zde poloha nemovitosti (*lex rei sitea*).

Pokud by nás zajímaly důvody tohoto ustanovení, pak kromě Schlosserovy a Jenardovy zprávy lze odkázat na rozsudek ESD ve věci *Reichert v. Dresdner Bank I 115/88*¹⁵⁹, ve kterém je uvedeno, že soudy v místě polohy nemovitosti jsou nejlépe umístěny pro zjištění skutečností, aplikaci norem a zvyklostí obecně platných v místě polohy nemovitosti.

Jakým způsobem interpretovat rozhodující pojmy z článku 22 Nařízení (tedy pojmy nemovitost, věcná práva a nájem), lze odhadnout již s ohledem na to, co bylo výše uvedeno u alternativní pravomoci. Jelikož je výlučná pravomoc výjimkou z obecného pravidla založeného na místě sídla žalovaného, měly by tyto pojmy být podle mého názoru vykládány autonomně a spíše restriktivně. Argumentem zde mj. je, že vlastnické žaloby jsou žalobami *in rem* s působností *erga omnes*, kdežto závazkové žaloby (alternativní pravomoc) jsou žalobami *in personam* a působí *inter partes*. Toto pojetí reflektuje i judikatura ESD např. ve sporu ve věci *Sanders v. Putte C-73/77*¹⁶⁰.

Odpověď na otázku, co je a co již není věcným právem, může být někdy velmi složitá. Tak například spadají pod toto vymezení i žaloby mající ochránit věřitele majitele nemovitostí? Jinak řečeno mají tyto žaloby blíže věcným právům nebo už se blíží spíše právům závazkovým. Podobný problém řešil v minulosti Evropský soudní dvůr v již zmíněné věci *Reichert v. Dresdner Bank I 115/88*, ve kterém tyto žaloby vyloučil z dosahu aplikace článku 22 Nařízení, přičemž však konstatoval, že do rozsahu ustanovení na druhé straně spadají žaloby, které usilují o určení rozsahu, obsahu vlastnictví nebo držby nemovitosti nebo existenci jiných věcných práv a poskytují držitelům těchto práv ochranu před narušením jejich zájmů.

---

¹⁵⁹ Rozsudek ESD ve věci *Reichert v. Dresdner Bank C-115/88*, ze dne 10. ledna 1990.

¹⁶⁰ Rozsudek ESD ve věci *Sanders v. van der Putte*, ze dne 14. prosince 1977.

Dalším významným rozhodnutím ESD, které se snaží interpretovat rozhraní mezi právy věcnými a právy závazkovými je rozsudek ve věci *Web v. Web C-294/92*¹⁶¹, kde bylo konstatováno, že žaloba musí být postavena na věcných právech. Nestačí, aby byla věcná práva žalobou pouze dotčena nebo s nemovitostí pouze souvisela.

Z časově následujících zajímavých rozhodnutí lze zmínit spor ve věci *Gaillard v. Chekili C-518/99*¹⁶², které vyloučilo z dosahu článku 22 Nařízení žaloby týkající se ukončení kupní smlouvy, jejímž předmětem je nemovitost a žaloby na náhradu škody spočívající z toho důvodu na nároku proti smluvnímu partnerovi.

Na závěr této pasáže bych chtěl vyzvednout spor, jehož stranou byla i česká společnost ČEZ proti spolkové zemi Horní Rakousko – *Land Oberösterreich v. ČEZ C-343/04*¹⁶³. Spor byl zajímavý nejen pro výklad pojmu věcná práva k nemovitostem, ale hlavně z toho důvodu, že se týkal situace, kdy Česká republika ještě nebyla členem Evropské unie. Dotaz zněl, zda termín věcná práva k nemovitostem má být vykládán tak, že zahrnuje i preventivní, zdržovací žaloby, jimiž se požaduje zákaz imisí z pozemku ležícího v sousedním státě, který není členem EU, na nemovitost, jejímž vlastníkem je žalobce. V právní větě rozsudku je uvedeno, že článek 16 odstavec 1 písm. a) Úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že se toto ustanovení nevztahuje na žalobu, jejímž účelem je zabránit imisím ovlivňujícím nebo hrozícím ovlivnit pozemky, jejichž vlastníkem je žalobce, způsobeným ionizujícím zářením z jaderné elektrárny na území státu, který sousedí se státem, kde se tyto pozemky nacházejí. ESD tyto žaloby tedy vyloučil z dosahu článku 22 Nařízení (dřívějšího článku 16 Úmluvy)¹⁶⁴.

---

¹⁶¹ Rozsudek ESD ve věci *Web v. Web C-294/92*, zde dne 17. května 1994.

¹⁶² Rozsudek ESD ve věci *Gaillard v. Chekili C-518/99*, ze dne 5. dubna 2001.

¹⁶³ Rozsudek ESD ve věci *Land Oberösterreich v. ČEZ C-343/04*, ze dne 18. května 2006.

¹⁶⁴ Podrobný rozbor a komentář k tomuto rozsudku in: Bříza, P. ČEZ a.s.: České jádro na rakouských zahrádkách, aneb výlučná mezinárodní příslušnost civilních soudů podle čl. 16 Bruselské úmluvy. *Jurisprudence – specialista na komentování judikatury*. 2006. č. 6.

XI.1.1. Dočasný nájem nemovitosti

Obecné pravidlo zakládající pravomoc soudu v místě sídla nemovitosti má jednu výjimku stanovenou samotným Nařízením (v Bruselské úmluvě toto ustanovení nebylo). Článek 22 odstavec 1, druhá věta totiž stanoví, že pro řízení týkající se nájmu nemovitostí za účelem jejich dočasného soukromého užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců jsou však příslušné i soudy toho členského státu, v němž má žalovaný bydliště, pokud je nájemcem fyzická osoba a pronajímatel i nájemce mají bydliště na území téhož členského státu. Pokud tedy dvě osoby domicilované na území stejného členského státu uzavřou dočasnou nájemní smlouvu na nemovitost nacházející se v jiném členském státě, pak je možné žalovat nejen u soudů polohy nemovitosti, ale i v místě domicilu obou účastníků¹⁶⁵.

Z výkladu komentářů plyne, že případy dočasných nájmu uvedených v předchozím odstavci textu se týkají případů sporů mezi vlastníkem nemovitosti a nájemcem, jestliže se spory vztahují k výkladu nájemní smlouvy, náhrady škody způsobené nájemcem, vystěhování aj., tedy otázek týkajících se i vlastnictví, nikoli jen závazků žalovaného¹⁶⁶.

Celé řada rozhodnutí Evropského soudního dvora, která měla vztah k dřívějším nájmuům tak ztratila nově zakotvenou úpravou dočasných nájmuů svůj význam, některá týkající se rozsahu dopadu ustanovení si však svůj význam podržela. Jedná se zejména o případy, kdy je na stole otázka, zda předmětné ustanovení pokrývá i smíšené smlouvy. Jinými slovy jsou smíšené smlouvy kombinující jednak nájem nemovitosti a jednak další cestovní ujednání v dosahu tohoto článku? Odpověď je kladná, podepřená judikaturou ESD ve věci *Hacker v. Euro Relais C-280/90*¹⁶⁷, podle kterého jsou tyto případy smluv vyloučeny z dosahu článku 22 odstavec 1 Nařízení. Podobně ani

---

¹⁶⁵ Tento článek se v praxi nejčastěji týká prázdninových nájmuů, které uzavírají německý pronajímatel a německý nájemce, kdy předmětem nájmu jsou chaty nejčastěji na španělském ostrově Mallorca. V případě sporu, se soud dle předchozí právní úpravy musel konat ve Španělsku přesto, že žalobce i žalovaný měli domicil v Německu a skutečně se tam po většinu roku nacházeli. Po přijetí nové úpravy tak je možno tyto spory řešit i před soudy v Německu.

¹⁶⁶ Kaye, P. *Law of the European Judgements Convention*. London: Barry Rose Law Publishers, 1999, str. 2000.

¹⁶⁷ Rozsudek ESD ve věci *Hacker v. Euro Relais C-280/90*, ze dne 26. března 1992.

případy, které nemají přímý vztah k nemovitosti nespádají pod tento článek, jak zaznělo v rozhodnutí ve věci *Rösler v. Rottwinkel C-241/83*¹⁶⁸.

XI.2. Řízení, jejichž předmětem je platnost založení, nulita nebo zrušení společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení právnických nebo fyzických osob nebo platnost usnesení jejich orgánů

Ve sporech, jejichž předmětem je platnost založení, nulita nebo zrušení společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení právnických nebo fyzických osob nebo platnost usnesení jejich orgánů, je založena výlučná pravomoc soudů, na jehož území má společnost, právnická osoba nebo sdružení sídlo. Určení sídla se provádí na základě pravidel mezinárodního práva soukromého, nikoli dle článku 60 Nařízení¹⁶⁹. Pokud jde o vnitrostátní příslušnost soudů, bude tato určena již dle pravidel národních řádů.

S aplikací tohoto ustanovení se alespoň prozatím neobjevily žádné větší problémy, proto by bylo dobré jen poznamenat, že lze v budoucnu při interpretaci Evropským soudním dvorem očekávat spíše restriktivní výklad.

XI.3. Řízení, jejichž předmětem je platnost zápisů do veřejných rejstříků

V řízeních, kde předmětem sporu je platnost zápisu do veřejných rejstříků, je založena výlučná pravomoc soudů členských států, kde jsou tyto rejstříky vedeny, bez ohledu na domicil žalobce či žalovaného.

XI.4. Řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis

Ve věcech, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis je založena výlučná pravomoc soudu členského státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis nebo kde byly uděleny nebo

---

¹⁶⁸ Rozsudek ESD ve věci *Rosler v. Rottwinekl C-241/83*, ze dne 15. ledna 1985.

¹⁶⁹ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část V. Právní fórum, 2005, č.6, str. 203.

zapsány nebo platí za udělené nebo zapsané na základě právního aktu Společenství nebo mezinárodní smlouvy.

Otázka zní jak interpretovat pojem „řízení ve věcech registrace nebo platnosti patentů“? Kromě toho, že lze očekávat restriktivní výklad Evropského soudního dvora, bylo v rozhodnutí ve věci *Duijnstee v. Goderbauer* 288/82¹⁷⁰ konstatováno, že tento termín nezahrnuje spory mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, pro jehož vynález byl patent žádán, kdy se spor týká práv k patentu, vyplývajících z pracovní smlouvy.

V jednom z posledním rozhodnutí vztahující se k této problematice ve věci *GAT v. LuK C-4/03*¹⁷¹ Evropský soudní dvůr judikoval, že článek 22 odstavec 4 Nařízení musí být interpretován tak, že zahrnuje celou proceduru registrace patentu nebo neplatnosti patentu, nezáleží přitom na tom, zda otázka vyvstala z návrhu samotného nebo z protinávrhu. Jinak řečeno, otázky týkající se neplatnosti patentů, které vyvstanou v řízení nepřímě, jsou v rozsahu tohoto článku zahrnuty.

XI.5. Řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí

V případech sporů, kde je předmětem výkon rozhodnutí, je dána výlučná pravomoc členského státu, na jehož území výkon rozhodnutí byl nebo má být proveden.

Rozhodnutím se zde má na mysli každé rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz nebo nařízení výkonu rozhodnutí, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem. Z toho se dá dle mého názoru dovodit, že tzv. předběžná opatření nelze pod tento článek podřadit.

Z doslovného výkladu tohoto ustanovení lze dále vyvozovat, že se jedná skutečně pouze a jen o řízení o výkon, nikoli o řízení o vykonatelnosti rozhodnutí, byť jsou tato řízení vzájemně podmíněná a provázaná.

---

¹⁷⁰ Rozsudek ve věci Ferdinand M.J.J. Duijnstee v. Lodewijk Goderbauer 288/82, ze dne 15. listopadu 1983.

¹⁷¹ Rozsudek ESD ve věci Gesellschaft Antriebstechnik mbH v. Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG C-4/03, ze dne 13. července 2006.

Alespoň částečný výklad toho, co se rozumí termínem „řízení, jehož předmětem je výkon“ podává odůvodnění rozsudku ve věci *Reichert v. Dresdner Bank II C-261/90*¹⁷², kde bylo konstatováno, že jde o řízení, která mohou vzniknout obrácení se k moci, síle, zejména potom přinucení či zabavení movitého či nemovitého majetku.

Jelikož některé procesní předpisy členských států¹⁷³ obsahují nejen ustanovení týkající se návrhů na výkon rozhodnutí, ale také samotné návrhy na odepření výkonu rozhodnutí, bylo zapotřebí si položit otázku, zda i tyto návrhy na odepření výkonu rozhodnutí lze zahrnout pod článek 22 odstavec 5 Nařízení. Tímto se zabýval Evropský soudní dvůr ve věci *Autoteile Service v. Pierre Mable C-220/84*¹⁷⁴, kde zaznělo, že návrhy na odepření výkonu rozhodnutí spadají pod ustanovení o pravomoci obsažené v článku 16 odstavce 5 Úmluvy (dnes článek 22 odstavec 5 Nařízení). Toto ustanovení ovšem neumožňuje, aby v návrhu na odepření výkonu rozhodnutí, podanému k soudu smluvního státu, ve kterém by se měl výkon uskutečnit, bylo požadováno započtení pohledávky mezi právem, jehož výkon je požadován a nárokem, ohledně kterého by soudy daného státu neměly pravomoc rozhodnout, pokud by byl vznesen samostatně.

---

¹⁷² Rozsudek ve věci *Reichert v. Dresdner Bank II C-261/90*, ze dne 26. března 1992.

¹⁷³ Například ustanovení § 767 Německého občanského procesního zákoníku.

¹⁷⁴ Rozsudek ESD ve věci *Autoteile Service GmbH v. Pierre Mahle C-220/84*, ze dne 27. září 1985.

XII. Pravomoc dohodnutá

Článek 23 Nařízení ponechává stranám velmi zajímavou možnost dohodnout pravomoc soudu odchylně od pravidel zakotvujících základní, alternativní a za určitých podmínek i speciální pravomoc.

Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má domicil na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy tohoto členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu.

Hned na úvod je potřeba se zabývat otázkou, na jaké vztahy se možnost dohodnout si pravomoc¹⁷⁵ odchylně od pravidel stanovených samotným Nařízením vůbec vztahuje. Základní rámec je dán článkem 1 Nařízení, kdy se musí jednat o věci občanské a obchodní, nevyložené z dosahu aplikace Nařízení. Další omezení pro sjednávání prorogačních dohod se týká věcí spotřebitelských, individuálních pracovních smluv a věcí týkajících se pojištění, kde sice lze prorogační doložky také sjednat, ale pouze za určitých podmínek stanovených články 13, 17 a 21 Nařízení.

Poslední významnější omezení, které je vhodné hned na úvod této kapitoly zmínit, se týká nemožností sjednávat prorogační doložky ve věcech spadajících do výlučné pravomoci dle článku 22 Nařízení.

Pro případ sjednávání dohodnuté pravomoci Nařízení nevyžaduje, aby byli všichni účastníci domicilováni na území některého členského státu Evropských společenství. Stačí, aby alespoň jedna ze stran měla domicil na území členského státu.

Velmi zajímá situace může nastat, kdy si dva účastníci právního vztahu, kteří jsou oba domicilováni mimo Evropskou unii, sjednají prorogační doložku zakládající pravomoc soudu některého členského státu EU. Na tyto případy dopadá odstavec třetí článku 23 Nařízení, jenž stanoví, že uzavřou-li takovou

---

¹⁷⁵ Dohody o pravomoci soudů mezi účastníky právních vztahů jsou jedním z projevů smluvní svobody stran v procesní oblasti a mají podobu buď tzv. prorogační doložky (zakládající pravomoc soudu) nebo tzv. doložky derogační (vylučující pravomoc soudu). Pečlivě vzato, každá prorogační doložka v sobě zahrnuje i doložku derogační, jelikož odnímá pravomoc jednoho soudu a přiznává ji jinému.

Podrobněji k výhodám dohodnuté pravomoci např. In: Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 255 an.

dohodu strany, z nichž žádná nemá domicil na území členského státu, nemohou soudy ostatních členských států rozhodovat, ledaže by zvolený soud nebo soudy pravomoc odmítly. Podle Schlosserova komentáře k Bruselské úmluvě, by měl existovat alespoň nějaký vztah k členskému státu, jehož pravomoc je dvěma nedomicilovanými subjekty založena (Schlosser ve zprávě uvádí např. místo plnění), aby členské státy takto založenou pravomoc neodmítly¹⁷⁶.

Další zajímavá situace může nastat, jestliže dvě osoby domicilované uvnitř EU založí prorogační doložkou pravomoc některého nečlenského státu Evropské unie. Tyto doložky jsou samozřejmě v zásadě možné, ale jejich platnost bude zpravidla posuzována dle pravidel *lex fori* místa státu soudu zvoleného v prorogační doložce. Stejně tak záleží na jednotlivých národních právních řádech nečlenských států, zda takovouto pravomoc pro dvě osoby domicilované uvnitř EU připustí či odmítnou.

Pokud však připustíme předpoklad, že každá prorogace v sobě zahrnuje i derogaci¹⁷⁷, pak dle mého názoru není vyloučeno na tyto doložky uzavřené ve prospěch nečlenského státu nahlížet i očima Nařízení. Podobně uvažují i české komentáře¹⁷⁸ s odkazem na článek 23 odstavec 5 Nařízení, který v sobě nese omezení prorogací pro speciální pravomoc a pravomoc výlučnou založenou Nařízením. Tato myšlenková konstrukce je dle mého názoru udržitelná již proto, že by jinak bylo možné se jednoduše vyhnout například ve spotřebitelských věcech zvýhodňujícím ustanovením ve prospěch spotřebitelů, pojištěnců či zaměstnanců.

Tuto argumentaci sice ještě nepodpořil Evropský soudní dvůr, jelikož se k němu podobný případ doposud nedostal, nicméně se dá očekávat podobný

---

¹⁷⁶ Schlosser, P. Report on the Convention on the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Court of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámka 176.

¹⁷⁷ Z toho vychází např.: Kaye, P. Law of the European Judgements Convention. London: Barry Rose Law Publishers, 1999, komentář k čl. 17 Úmluvy.

¹⁷⁸ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část V. Právní fórum, 2005, č.6, str. 204.

výklad s pomocnou argumentací ze Schlosserovy zprávy, ze které plyne podobný závěr.¹⁷⁹

Nařízení koncipuje dohodnutou pravomoc jako výlučnou, pokud si strany výslovně nesjednají jinak. Přesto, že je pravomoc koncipována jako výlučná, oproti pravomoci výlučné založené článkem 22 Nařízení se výrazně liší minimálně ve dvou základních rysech.

Jednak u pravomoci dohodnuté (byť výlučné) neexistuje žádná povinnost soudu zjišťovat *ex officio*, zda mezi stranami existuje prorogační doložka či nikoli. Soud se prorogací bude zabývat až na základě návrhu jedné ze stran sporu.

Další podstatný rozdíl spočívá v tom, že na rozdíl od pravomoci výlučné založené Nařízením porušení pravomoci dohodnuté neznamená v další fázi automaticky samo o sobě odepření uznání či zrušení prohlášení vykonatelnosti.

Zajímavé jsou i prorogační dohody, které se v minulosti objevily a které zakládaly dvojí pravomoc soudu. Zjednodušeně řečeno žaluje-li strana A, pak dle dohody může žalovat jediné ve státě strany B a žaluje-li strana B, pak jediné na území státu strany A. Otázka zní, zda jsou takovéto doložky vůbec možné. Naštěstí zde máme již interpretační vodítko zakotvené v rozhodnutí Evropského soudního dvora, který ve věci *Meeth v. Glacetal* 23/78¹⁸⁰, tyto doložky připustil.

Dlouholetý problém teorie mezinárodního práva soukromého řešící otázku, zda má pravomoc soud pro řešení otázky neplatnosti smlouvy hlavní, která v sobě zahrnuje prorogační doložku, zdá se být dnes již definitivně vyřešen. Převažující názor říká, že soudy mající pravomoc pro smlouvu hlavní, mají i pravomoc pro určení platnosti či neplatnosti této hlavní smlouvy¹⁸¹. Z evropského pohledu je z tohoto pohledu rozhodující rozhodnutí

---

¹⁷⁹ Schlosser, P. Report on the Convention on the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters and to the Protocol of its interpretation by the Court of Justice, OJ C 59, 5.3. 1979, poznámky 175-177.

¹⁸⁰ Rozsudek ESD ve věci *Meeth v. Glacetal* 23/78, ze dne 9. listopadu 1978.

¹⁸¹ V české právní úpravě je zvolené řešení použito i v ustanovení § 15 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, kde je stanoveno, že rozhodci jsou oprávněni rozhodovat o své pravomoci.

Evropského soudního dvora ve věci *Benincasa v. Dentalkit C-269/95*¹⁸², kde bylo konstatováno, že soudy státu určeného v procesní doložce mají i výlučnou pravomoc tam, kde žaloba usiluje o neplatnost smlouvy.

Pokud jde o interpretaci pojmu „smlouva“ je možné plně odkázat na to, co bylo uvedeno v kapitole zabývající se článkem 5 odstavcem 1 Nařízení včetně citované judikatury.

Termín „dohoda“ je pak nutno interpretovat autonomně nezávisle na jednotlivých právních řádech jednotlivých členských států. Zajímavé jsou situace, kdy doložka je sepsána v jiném jazyce než jaké stanoví národní právní řád členského státu. Podobná věc byla řešena už i před ESD ve sporu *Elefanten Schuh v. Jacqmain 150/80*¹⁸³, ve kterém bylo judikováno, že národní právo nemůže učinit neplatným doložku jen proto, že je sepsána v jiném jazyce, než jaký je národním právem předepsán.

XII.1. Forma prorogační doložky

Aby byla prorogační dohoda platná, musí vyhovět požadavkům formy stanoveným v samotném Nařízení. Dohoda určující pravomoc soudu uzavřená mezi stranami tak může mít:

- písemnou formu nebo ústní s písemným potvrzením nebo
- formu odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami nebo
- v mezinárodním obchodě formu, která odpovídá obchodním zvyklostem.

S ohledem na povolené formy prorogačních doložek lze zhodnotit Nařízení jako jednu z nejmodernějších procesních norem svého druhu, která napomáhá rozvoji evropského a potažmo mezinárodního obchodu.

---

¹⁸² Rozsudek ESD ve věci *Benincasa v. Dentalkit C-269/95*, ze dne 3. července 1997.

¹⁸³ Rozsudek ESD ve věci *Elefanten Schuh v. Jacqmain 150/80*, ze dne 24. června 1981.

XII.1.1. Písemná forma

Písemné formě nebo ústní formě s písemným potvrzením jsou podle článku 23 odstavce 2 Nařízení rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.

Od poměrně striktního nazírání na písemnou formu procesních doložek v sedmdesátých letech 20. století, lze zaznamenat v judikatuře Evropského soudního dvora určitý posun směrem k liberalizaci požadavků na tyto doložky. Poměrně přísné rozhodnutí ESD ve věci *Segoura v. Bonagdarian* 25/76¹⁸⁴ ještě stanovilo, že ústní dohoda doplněná potvrzením objednávky obsahující na zadní straně prorogační doložku, k níž se kupující nikterak nevyjádřil, není dostačující pro splnění podmínek v článku 17 Úmluvy (dnes 23 Nařízení). Avšak už v rozhodnutí ve sporu *Berghofer v. ASA* 221/84¹⁸⁵ Evropský soudní dvůr posunul svoji předchozí interpretaci směrem k větší liberalizaci v oblasti doložek, když judikoval, že ústní dohoda následovaná zasláním obchodních podmínek obsahujících prorogaci, které nebyly druhou stranou popřeny je dostačující. Nastolený trend byl podržen i v dalších letech, např. ve věci *Iveco Fiat v. van Hool* 313/85¹⁸⁶ aj.

Prorogační doložky se po splnění omezujících podmínek daných článkem 13 Nařízení objevují i ve smlouvách pojišťovacích, kde kromě pojišťovatele a pojištěného může samozřejmě vystupovat ještě osoba třetí tzv. pojistník, jenž uzavírá s pojišťovatelem smlouvu o pojištění ve prospěch pojištěného. Co když však podepíše i prorogační doložku? Může se na ni pojistník odvolávat, když striktně vzato není splněna podmínka, že doložku musí podepsat strana sporu? Možná trochu překvapivě Evropský soudní dvůr dovodil ve sporu ve věci *Gerling v. Tesoro dello Stato* C-201/82¹⁸⁷, že to možné je. ESD v této souvislosti v citovaném rozhodnutí judikoval, že první odstavec článku 17 Úmluvy (dnes 23 Nařízení) musí být vykládán tak, že v případě, že existující smlouva mezi pojistitelem a pojistníkem s prohlášením

---

¹⁸⁴ Rozsudek ESD ve věci *Segoura v. Bonagdarian* 25/76, ze dne 14. prosince 1976.

¹⁸⁵ Rozsudek ESD ve věci *Berghofer v. ASA* 221/84, ze dne 11. července 1985.

¹⁸⁶ Rozsudek ESD ve věci *Iveco Fiat v. van Hool* 313/85, ze dne 11. listopadu 1986.

¹⁸⁷ Rozsudek ESD ve věci *Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG v. Tesoro dello Stato* C-201/82, ze dne 14. července 1983.

pojistníka, že je ve prospěch jeho nebo třetí osoby, obsahuje doložku svěřující pravomoc, týkající se řízení, která mohou být zahájena třetí stranou, může se tato třetí strana dovolávat této doložky, i když ji výslovně nepodepsala.

XII.1.2. Forma vzniklá na základě praktik vzniklých mezi stranami

Praktika na rozdíl od mezinárodního obyčeje vykazuje určitý stupeň konkretizace vztahující se k individuálnímu právnímu vztahu. Kromě prvku individualizace je samozřejmě nutné, aby byla praktika mezi stranami po určité delší dobu dobrovolně dodržována a opakována.

Některé komentáře poukazují na možnost interpretovat pojem „praktiky“ s ohledem na ustanovení článku 9 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, ve které je vznik praktik podmíněn individuálním chováním stran (personální prvek), delším časovým obdobím (časový prvek) a podobností typů vztahů (věcný prvek).

Zajímavé rozhodnutí týkající se pojmu „praktika“ pochází od francouzského kasačního soudu (tedy nikoli ESD) ve věci *Fulgurit v. La Compagnie d'Assurance P.F.A* z roku 1966¹⁸⁸, kde bylo konstatováno, že pokračující obchodní praxe mezi stranami může změnit požadavek týkající se velikosti písma a srozumitelnosti prorogační doložky v obecných podmínkách.

XII.1.3. Forma vzniklá na základě mezinárodních obchodních zvyklostí

Mezinárodní obchodní zvyklosti jsou na rozdíl od praktik pojmem obecnějším, který se nevztahuje k jednomu konkrétnímu právnímu vztahu dvou subjektů, ale vychází ze zvyklostí v mezinárodním obchodě uznávaných a dodržovaných obecně větším počtem obchodníků.

Nařízení Brusel I v této souvislosti stanoví alespoň tři obecné znaky, kterými je mezinárodní obchodní zvyklost charakterizována. Prvním z nich je, že strany zvyklost znaly nebo ji musely znát, druhým znakem pak je, že strany smluv daného druhu v dotčeném obchodním odvětví ji obecně znají a poslední znak se vztahuje k pravidelnému dodržování mezinárodní obchodní

---

¹⁸⁸ Citace použita z: Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor v civilních otázkách. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 271.

zvyklosti. Tímto vymezením je Nařízení prakticky totožně s vymezením mezinárodních obchodních zvyklostí v Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980.

V praxi se samozřejmě objevují otázky, zda lze některou zvyklost považovat za mezinárodní obchodní zvyklost ve smyslu Nařízení či za pouhou zvyklost národní, která do rozsahu Nařízení nespadá.

V tomto směru je zajímavé rozhodnutí ESD ve věci *Mainschiffahrts-Genossenschaft eG v. Les Gravières Rhénanes SARL C-106/95*¹⁸⁹, které se zabývalo situací, kdy jedna strana po uzavření smluvních ujednání zaslala straně druhé doložku: „Místo plnění a příslušný soud Würzburg.“ Stejná doložka se pak objevovala i na fakturách, které druhá strana po celou dobu právního vztahu bez námitek platila a na zmíněnou doložku nějak nereagovala. Před národním soudem byla tato doložka shledána za platnou ve smyslu uzavření formy na základě mezinárodní obchodní zvyklosti, ale Evropský soudní dvůr následně konstatoval, že mezinárodní obchodní zvyklost nemůže být odvozována z národních právních řádů a současně tato zvyklost musí být určena ve vazbě na oblast působení stran. Takto určená doložka tedy dle ESD nesplňovala kritéria mezinárodní obchodní zvyklosti dle článku 23 Nařízení.

Na otázku v kolika zemích musí být zvyklost dodržována, aby mohla být považována za zvyklost mezinárodní odpověděl ESD ve věci *Castelletti v. Trumphy C-159/97*¹⁹⁰, kde zaznělo, že pro mezinárodní obchodní zvyklost není důležité, aby existovala v konkrétních zemích nebo dokonce ve všech členských státech; vědomost o zvyklosti musí být vyjádřena s ohledem na původní strany smlouvy, jejich státní příslušnost je v tomto ohledu nedůležitá.

Na závěr této podkapitoly bych chtěl dodat, že ani v jednom z těchto rozhodnutí, ve kterém Evropský soudní dvůr doložku ve formě mezinárodní obchodní zvyklosti neuznal, zároveň nekonstatoval, že takto sjednané procesní ujednání nemůže být praktikou mezi stranami ve smyslu článku 23 odstavec 1 písmeno b) Nařízení. Jinými slovy řečeno, pokud procesní ujednání o volbě soudiště nesplňuje požadavky stanovené Nařízením pro

---

¹⁸⁹ Rozsudek ESD ve věci *Mainschiffahrts-Genossenschaft eG v. Les Gravières Rhénanes SARL C-106/95*, ze dne 20. února 1997.

¹⁹⁰ Rozsudek ESD ve věci *Castelletti v. Trumphy C-159/97*, ze dne 15. března 1999.

mezinárodní obchodní zvyklost, pak to dle mého názoru neznámá, že tato doložka je automaticky neplatná, jelikož může být shledána za platnou s odvoláním na praktiky stran. Zároveň však musím upozornit, že by toto ESD patrně nezkoumal *ex offio*, ale až k návrhu některé ze stran, jelikož se nejedná o výlučnou pravomoc založenou samotným Nařízením, nýbrž o výlučnou pravomoc založenou dohodou stran.

XII.2. Podřízení se zahájenému řízení

Pokud není založena pravomoc určitého soudu členského státu podle jiných pravidel zakotvených v Nařízení (tedy např. podle základního pravidla určení pravomoci či alternativních pravidel určení pravomoci), stane se soud podle článku 24 pravomocný, jestliže se žalovaný dostaví k jednání k tomuto soudu. Žalovaný se však nesmí dostavit jen proto, aby namítal, že tento soud pravomoc nemá.

S trochou nepřesnosti lze toto určení pravomoci označit za tzv. dohodu (prorogaci) uzavřenou mlčky, jak o tom ostatně hovoří také Jenardova zpráva¹⁹¹, proto jsem ji i systematicky zařadil do kapitoly o dohodnuté pravomoci.

Zároveň je však potřeba zdůraznit, že podle článku 24 Nařízení *in fine*, pokud se žalovaný dostaví aniž by namítal nepravomoc soudu členského státu, nebude tento soud shledán pravomocným, jestliže půjde o věci spadající do pravomoci výlučné stanovené článkem 22 Nařízení.

Aby byla založena pravomoc soudu podřízením se zahájenému řízení, musí být kromě výše uvedených negativních podmínek splněno ještě několik podmínek pozitivních¹⁹²:

- žalovaný mající domicil v jednom členském státě, je žalován ve státě jiném,
- je jinak založena pravomoc soudu členského státu dle pravidel Nařízení,
- je žalováno před soudem členského státu.

---

¹⁹¹ P. Jenard, Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters, OJ No C 59, 5. 3. 1979, poznámka k článku 18.

¹⁹² Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část V. Právní fórum, 2005, č.6, str. 205.

Pokud si danou situaci pokusíme představit prakticky, pak je zjevné, že žalovaný s ohledem na procesní strategii nebude často namítat jen nepravomoc soudu členského státu, ale ve většině případů připojí k této námitce i další námitky týkající se věci samé. Je potřeba se tedy zamyslet nad tím, zda je kromě námítky pravomoci možné současně podat i alternativní obranu, aniž by poslední věta článku 24 Nařízení ztratila v daném případě na významu. Osobně si myslím, že by toto mělo být rozhodně připuštěno, jelikož žalovaný nikdy dopředu nemůže vědět, zda námitka pravomoci soudu přijata bude či nebude a žalovaný by se tak mohl s ohledem na další průběh řízení připravit nejen o čas, ale také o některé další například taktické kroky v řízení.

Podobně uvažoval i Evropský soudní dvůr, když v již zmíněné věci *Gerling v. Tesoro dello Stato C-201/82*¹⁹³ konstatoval, že článek 18 Úmluvy (dnes 24 Nařízení) musí být interpretován tak, že dovoluje žalovanému nejen zpochybnit soudní pravomoc, ale také zároveň jako alternativu uvést obhajobu na základě předmětu případu bez toho, aby tímto ztratil právo vznést námitku nepravomoci. Toto rozhodnutí potvrdilo konstantní přístup Evropského soudního dvora k této problematice, když rozvedlo myšlenky obsažené v dřívějším rozhodnutí ve věci *Établissements Rohr Société anonyme v. Ossberger C-27/81*¹⁹⁴, kde bylo judikováno, že článek 18 Úmluvy (24 Nařízení) musí být interpretován tak, aby dovoloval žalovanému nejen popírat pravomoc soudu, ale zároveň ve stejný čas vznést alternativní obranu co do podstaty věci, aniž by ztratil právo vznést námitku pravomoci.

---

¹⁹³ Rozsudek ESD ve věci *Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG v. Tesoro dello Stato C-201/82*, ze dne 14. července 1983.

¹⁹⁴ Rozsudek ESD ve věci *Établissements Rohr Société anonyme v. Dina Ossberger C-27/81*, ze dne 22. října 1981.

XIII. Závěr – následky nedodržení pravidel pravomoci soudů ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti

Jak už jsem naznačil v předmluvě k této diplomové práci, dovolím si pojmout závěr poněkud odlišně od běžných závěrů, které jsou k pracím tohoto typu sepisovány. Cílem vytčeným pro tuto práci nebylo jen poukázat na systém a jednotlivá pravidla určení mezinárodní pravomoci v oblasti evropského justičního prostoru, ale také deklarovat, co se stane ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti, když pravidla určení pravomoci stanovená Nařízením nebudou dodržena. Proto v tomto závěru nepůjde o celkové shrnutí výše vylíčené problematiky, ale zdůraznění těch nejdůležitějších následků ve fázi uznání a prohlášení vykonatelnosti, pokud pravidla výše popsaná nebudou dodržena. Zároveň je však třeba upozornit, že obsahově nelze než poukázat právě jen na ty důsledky, které mají vztah k analyzovaným pravidlům určení mezinárodní pravomoci v této práci, jelikož obsahově je problematika uznání a prohlášení vykonatelnosti (včetně samotného výkonu) natolik široká, že by se o ní dala napsat samostatná a velmi zajímavá diplomová práce. V podrobnostech proto odkazuji na odbornou literaturu uvedenou v závěru této práce či poznámkách pod čarou.

Po vstupu České republiky do Evropských společenství se problematika uznání a prohlášení vykonatelnosti v zásadě rozpadla do dvou odlišných režimů v závislosti na tom, zda jde o rozhodnutí vydané v členském státě EU anebo o rozhodnutí vydané mimo Evropská společenství.

Pokud jde o rozhodnutí vydaná mimo členský stát ES vztahují se na ně národní pravidla jednotlivých členských států¹⁹⁵. Pokud jde však o rozhodnutí vydané členským státem a spadající do rozsahu Nařízení (věci občanské a obchodní), pak se použije úpravy obsažené v ustanovení kapitoly III. a IV. Nařízení.

---

¹⁹⁵ V České republice jde o úpravu stanovenou v ustanovení § 63 až § 68c zákona č. 97/1963, o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění. Pokud je mezi státy sjednána mezinárodní smluvní úprava, pak se použije na základě článku 10 Ústavy České republiky této mezinárodní smlouvy.

Z literatury lze doporučit např.: Kučera, Z. Pauknerová, M. Nad mezinárodním právem soukromým a procesním. Právní rozhledy č. 10. 2000. str. 458 an.; Bělohávek, A. J. Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu. Právní zpravodaj č. 5. 2004.

Nařízení Brusel I vychází ze tří v zásadě oddělených fází: uznání rozhodnutí, prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí (tzv. exequatur) a výkonu rozhodnutí. S ohledem na námi sledovanou problematiku se nadále zaměříme pouze na fázi uznání rozhodnutí, jelikož v ní se patrně nejmarkantněji projevují některé následky nedodržení pravidel určení pravomoci stanovených v Nařízení¹⁹⁶. Samotné Nařízení vychází ze zásady, podle které se děje uznání uvnitř evropského justičního prostoru automaticky. Soud proto *ex offio* nezkoumá důvody odepření uznání cizího rozhodnutí, ale zabývá se jimi až na návrh jedné ze stran¹⁹⁷. Pokud se tedy stane sporným, zda cizí rozhodnutí členského státu uznat či nikoli, může každá strana navrhnout, že rozhodnutí má být uznáno, a to v samostatném soudním řízení. Posouzení podmínek uznání kromě samostatného řízení přichází dále v úvahu v řízení o předběžné otázce v rámci jiného řízení (článek 33 odstavec 3 Nařízení).

Důvody pro odepření uznání jsou stanoveny články 34 a 35 Nařízení. Tím se dostáváme k jádru celého závěru této práce, jelikož jedním z důvodů, pro který nelze cizí rozhodnutí vydat, jsou nedostatky v mezinárodní pravomoci¹⁹⁸.

Nedostatky v podmínkách mezinárodní pravomoci jsou považovány jako zvláštní důvody, pro které se odepře uznání rozhodnutí jiného členského státu. Tyto důvody obsahuje článek 35 Nařízení, když stanoví, že rozhodnutí se nevydává, byly-li porušeny oddíly 3, 4 a 6 kapitoly II.

Oddíly 3 a 4 kapitoly II Nařízení se vztahují k určení pravomoci speciální, konkrétně jde o pravomoc ve věcech pojištění a pravomoc ve věcech spotřebitelských. Oddíl 6 kapitoly II Nařízení pak stanovuje výlučnou pravomoc založenou Nařízením. Jinak řečeno, jsou-li porušena pravidla určení mezinárodní pravomoci ve věcech pojištění, ve věcech spotřebitelských a ve věcech spadajících do výlučné pravomoci, pak nelze rozhodnutí vzešlá od soudů s takto chybně určenou pravomocí uznat.

---

¹⁹⁶ Další fáze jsou podrobněji popsány např. In: Kapitán, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část VI. Právní fórum, 2005, č.7, str. 241 an.

¹⁹⁷ Jedná se tedy o řízení návrhové, incidenční.

¹⁹⁸ Kromě nedostatků mezinárodní pravomoci se rozhodnutí dále neuzná pro rozpor s veřejným pořádkem (článek 34 odstavec 1 Nařízení), vady řízení ve státě vydání rozhodnutí (článek 34 odstavec 2 Nařízení) a *res iudicata* a překážky jí podobné (článek 34 odstavec 3 a 4 Nařízení).

Za zmínku stojí, že uvedený článek 35 odstavec 1 Nařízení stanoví odepření uznání z důvodů chybějící mezinárodní pravomoci ve svém výčtu opomíjí věci zaměstnanecké, které jinak systematicky spadají do pravidel o určení speciální pravomoci. Je věcí odborné diskuse, zda je tomu tak právně, jelikož záměrem speciální pravomoci (i ve vztahu k následkům jejího nedodržení) je ochrana slabší strany. Dovolím si tvrdit, že v některých věcech pojištění má pojištěnec jako “slabší strana“ výrazně erudovanější znalosti práva než ve věcech pracovních zaměstnanci. Proto se mi jeví tato disproporce jako neadekvátní a *de lege ferenda* doporučuji zamyslet se nad udržitelností takto zvolené konstrukce.

Jestliže tedy dojde k porušení pravidel určení mezinárodní pravomoci v jiných případech (např. porušení pravidel určení základní pravomoci či pravomoci alternativní), nemá to za následek odepření uznání rozhodnutí.

Celkově lze úpravu uznání a výkonu rozhodnutí hodnotit s ohledem na předchozí českou právní úpravu jako formálnější a procedurálně náročnější, avšak na druhé straně zužující okruh důvodů pro odepření uznání rozhodnutí.

Závěrem bych chtěl poznamenat, že i přes některé problémy a interpretační potíže spojené s výkladem zejména obecnějších pojmů použitých v Nařízení, je podle mého názoru možné konstatovat, že Bruselská úmluva a následně i Nařízení přispěly k budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva (či spravedlnosti) proklamovaném v Amsterdamské smlouvě přijaté v roce 1997.

Resumé

This work was called *Jurisdiction of the Courts of the Member States of European Communities in Civil and Commercial Matters (according the Regulation Brussel I)* and it deals with international european civil procedure.

The first part of this work concerns the development from the Brussels Convention to the Brussels I Regulation. The Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters (Brussels Convention) was adopted by six EC Member States on 27th September 1968. Brussels Convention was amended several times with the successive waves of enlargement of the EC.

The Treaty of Amsterdam brought the communitarization of judicial cooperation in civil matters. On 22nd December 2000 the Council Regulation No 44/2001 on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters approved and entered into force on 1st March 2002. The Regulation is directly applicable in all Member States of EU except Denmark. It regulates two areas – jurisdiction of courts and the recognition and enforcement of judgements.

Other parts of this work deals with the scope of the Regulation, its relations to other legal instruments and the system of jurisdiction. The Regulation applies only in civil and commercial matters. The concept of civil and commercial matters has been interpreted by the European Court of Justice many times. This concept has to be interpreted independently by reference to the objectives and scheme of Regulation and to the general principles which stem from the corpus of the national legal systems. The Regulation provides for various exceptions in Article 1.

The core part of this work concerns alternative jurisdiction in Articles 5,6 and 7 Regulation, special jurisdiction (only main principles) in Articles 8 – 21 Regulation, exclusive jurisdiction in Article 22 Regulation and prorogation of jurisdiction in Article 23 including Article 24 Regulation.

In summary I tried to focus on some special consequences in the period of recognition and enforcement of judgment which may occur when rules according the Brussel I Regulation are violated.

The main principle in international civil procedure is that international jurisdiction should be conferred to a court of a state which is by objective criteria the most appropriate forum for adjudication – which is the case when there is a sufficiently strong connection between dispute and the state of the forum. According to the Brussel I Regulation the basic principle for the determining of international jurisdiction in civil and commercial matters (and thus which express the strongest connection with forum of adjudication) is that jurisdiction is exercised by the Member State in which the defendant is domiciled, regardless of his or her nationality. The domicile however requires a clear factual base in one state plus an *animus manendi*, an intention to reside there indefinitely.

The alternative jurisdiction is based either in substantive law or in procedural implication. The core of alternative jurisdiction deals with rules of jurisdiction in the place of performance of a contractual obligation. The Brussel I regulation brought two major changes compared to Brussel Convention. The Regulation itself defines that it is decisive where the characteristic obligation has to be performed. The second difference concerns what is the place where the obligation has been or should have been performed by departing from legal notion „place of performance“ and relying on a factual circumstance of delivery of goods or providing services.

Special jurisdiction according the Brussel I Regulation contains detailed provisions concerning insurance contracts (Arts. 8-14), consumer contracts (Arts.15-17) and employment contracts (Arts. 18-21). In general, this additional protection is based mainly on the following: the weaker party is allowed to bring an action in a court in place of his or her domicile; the other can bring an action against the weaker party only in the place of the defendant's domicile and in order to assure for effectiveness of the mentioned benefit a possibility to conclude jurisdiction agreements is restricted.

Exclusive jurisdiction is based on presumption that it is commonly accepted that for actions concerning rights *in rem* and other important rights a court in the place where immovable property is situated has exclusive jurisdiction. The Brussel I Regulation contains an exception for such cases where the lease is for

short term and where it is concluded among physical persons both (lessor and lessee) are residents in the same state.

The provisions concerning the jurisdiction agreement (prorogation of jurisdiction) allowed parties to the contract derogate jurisdiction of one Member State and establish jurisdiction of another Member State. It must also be stressed out that there is a chance of a conclusive agreement of jurisdiction. It is reasonable that conclusive jurisdiction is possible in all cases in which an express agreement is also possible – thus, with exception with regard to cases of exclusive jurisdiction and with regard to some restrictions in insurance, consumer and individual employment matters.

We can therefore summarize that Brussel I Regulation is important and valuable source of law which contain many modern and adequate solutions.

Seznam literatury

Monografie

- 1) **Council of the European Union.** Civil Law - European Judicial Cooperation, General Secretariat of the Council, 2004.
- 2) **Búrca, G., Weiler, J.H.H.** The European Court of Justice. Volume X/1. Oxford, 2001.
- 3) **Dashwood, A., Hacon, R.J., White, R.C.A.** A Guide to the Civil Jurisdiction and Judgements Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Denver, The Netherlands, 1987.
- 4) **Kaye, P.** Law of the European Judgements Convention, Volume I-IV, Barry Rose Law Publishers, London, 1999.
- 5) **Knapp, V.** Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.
- 6) **Kučera, Z.** Mezinárodní právo soukromé, nakladatelství Doplněk, Brno, 5. opravené a doplněné vydání, 2001.
- 7) **Ondřej, J.** Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.
- 8) **Pikna, B.** Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce), 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, a.s., 2004.
- 9) **Rozehnalová, N.** Právo mezinárodního obchodu, vydala Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2004.
- 10) **Rozehnalová, N., Týč, V.** Evropský justiční prostor v civilních otázkách, vydala Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2003.
- 11) **Stavínová, J., Hlavsa, P.** Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Masarykova univerzita v Brně a Doplněk, 2003.
- 12) **Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.** Evropské právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
- 13) **Týč, V.** Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 4. aktualizované vydání nakladatelství. Praha: Linde, a.s., 2004.

Články

- 1) **Bělohlávek, A. J.** Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu. Právní zpravodaj č. 5, 2004.
- 2) **Bříza, P.** České jádro na rakouských zahrádkách aneb výlučná mezinárodní příslušnost civilních soudů podle čl. 16 Bruselské úmluvy. Jurisprudence – specialista na komentování judikatury č. 6., 2006.
- 3) **Doležal, B., Pavlová, B.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část XII. Právní fórum, č.1, 2006.
- 4) **Galič, A.** A Possible Reform of Internationalprivate Law in the Western Balkans Region – International Jurisdiction and Enforcement of Foreign Judgements. University of Ljubljana, 2006.
- 5) **Galič, A.** International Jurisdiction Based on the Presence of Assets. In Zivkovic et all. Collection of Papers, 20 Years of Private International Law, Nis, Ljubljana, 2005.
- 6) **Galič, A.** Lecture for the course on International Civil Procedure, Practical Cases, Ljubljana, 2006.
- 7) **Galič, A.** Materials for the III. Regional Training Workshop on Theoretical and Practical Aspects of Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters, 8.-10. December 2005, Ljubljana, 2005.
- 8) **Galič, A.** Začasne odredbe v evropskem civilnem procesnem pravu. Zbornik znanstvenih razprav PF Ljubljana. LVXIV, Letnik, 2004.
- 9) **Kapitán, Z.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část VI., Právní fórum, č. 7, 2005.
- 10) **Kapitán, Z.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část VII. Právní fórum, č. 8, 2005.
- 11) **Kapitán, Z.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část IX., Právní fórum, č. 10, 2005.
- 12) **Kučera, Z., Pauknerová, M.** Nad mezinárodním právem soukromým a procesním. Právní rozhledy č. 10, 2000.
- 13) **Pavlová, B., Valdhans, J.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část IV. Právní fórum, č.5, 2005.

- 14) **Pauknerová, M.** Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky, Právní rozhledy (příloha – Evropské právo), č. 8, 2003.
- 15) **Rozeňmalová, N.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část I., Právní fórum, č. 2, 2005.
- 16) **Rozeňmalová, N.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část II., Právní fórum, č. 3, 2005.
- 17) **Rozeňmalová, N.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část V. Právní fórum, 2005, č. 6, str. 161.
- 18) **Rozeňmalová, N., Valdhans, J.** Evropský justiční prostor ve věcech civilních, část III., Právní fórum, č. 4, 2005.
- 19) **Rozeňmalová, N.** Mezinárodní pravomoc (příslušnost) soudů ve věcech občanských a obchodních. Lexikon - Právo Evropské unie. 1. vydání, Sagit, Ostrava, 2004.
- 20) **Šmehlíková, R.** Evropské právo civilního procesu, Bulletin Advokacie, č. 3, 2004.
- 21) **Týč, V.** Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. Ročenka evropského práva, Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- 22) **Ústavní soud.** Řízení o předběžné otázce a národní soudy – sborník z konference pořádané Ústavním soudem ČR. Praha: Linde, 2005.
- 23) **Vlasák, M.** Elektronické soudnictví - současnost a budoucnost. Jurisprudence – specialista na komentování judikatury, č. 4, 2005.

Internetové zdroje

- 1) <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2483>
- 2) www.curia.eu.int
- 3) www.europa.eu.int
- 4) www.euroskop.cz
- 5) www.mps.law.muni.cz

Seznam rozsudků Evropského soudního dvora

1. Rozsudek ESD ve věci Tessili v. Dunlop 12/76, ze dne 6. října 1976.
2. Rozsudek ESD ve věci De Bloos v. Bouyer 14/76, ze dne 6. října 1976.
3. Rozsudek ESD ve věci LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol 29/76, ze dne 14. října 1976.
4. Rozsudek ESD ve věci Handelskwekerij Biera Reinwater v. Mines de Potasse d'Alcase C-21/76, ze dne 30. listopadu 1976.
5. Rozsudek ESD ve věci Segoura v. Bonagdarian 25/76, ze dne 14. prosince 1976.
6. Rozsudek ESD ve věci Sanders v. van der Putte, ze dne 14. prosince 1977.
7. Rozsudek ESD ve věci Meeth v. Glacetal 23/78, ze dne 9. listopadu 1978.
8. Rozsudek ESD ve věci Somafer v. Saar-Ferngas 33/78, ze dne 22. listopadu 1978.
9. Rozsudek ESD ve věci Jacques de Cavel v. Luise de Cavel 143/78, ze dne 27. března 1979.
10. Rozsudek ESD ve věci Henri Guardian vs. Franz Nadler 133/78, ze dne 31.3.1979.
11. Rozsudek ESD ve věci Zelger v. Salinitri 56/79, ze dne 17. ledna 1980.
12. Rozsudek ESD ve věci Netherlands State v. Reinhold Rüffer C 814/79, ze dne 16. prosince 1980.
13. Rozsudek ESD ve věci Elefanten Schuh v. Jacqmain 150/80, ze dne 24. června 1981.
14. Rozsudek ESD ve věci Établissements Rohr Société anonyme v. Dina Ossberger C-27/81, ze dne 22. října 1981.
15. Rozsudek ESD ve věci Effer v. Kantner 38/81, ze dne 4. března 1982.
16. Rozsudek ESD ve věci Cilfit 283/81, ze dne 6. 10. 1982.
17. Rozsudek ESD ve věci Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG v. Tesoro dello Stato C-201/82, ze dne 14. července 1983.
18. Rozsudek ve věci Ferdinand M.J.J. Duijnste v. Lodewijk Goderbauer 288/82, ze dne 15. listopadu 1983.
19. Rozsudek ESD ve věci Peters v. ZNAV 31/82, ze dne 15. prosince 1983.
20. Rozsudek ESD ve věci Rosler v. Rottwinekl C-241/83, ze dne 15. ledna 1985.

21. Rozsudek ESD ve věci Berghofer v. ASA 221/84, ze dne 11. července 1985.
22. Rozsudek ESD ve věci Autoteile Service GMBH v. Pierre Mahle C-220/84, ze dne 27. září 1985.
23. Rozsudek ESD ve věci Iveco Fiat v. van Hool 313/85, ze dne 11. listopadu 1986.
24. Rozsudek ESD ve věci Shenavai v. Kreicher 266/85, ze dne 15. ledna 1987.
25. Rozsudek ESD ve věci SAR Schotte GmbH v. Société Parfums Rotschild Sarl 218/86, ze dne 9. prosince 1987.
26. Rozsudek ESD ve věci Arcado v. Haviland 9/87, ze dne 8. března 1988.
27. Rozsudek ESD ve věci Kalfelis v. Bankhaus Schröder, Munchmeyer, Hengst and Co., ze dne 27. září 1988.
28. Rozsudek ESD ve věci Réunion v. Spliethoff's Bevrachtungskantoor C-51/97, ze dne 27.10.1988.
29. Rozsudek ESD ve věci Reichert v. Dresdner Bank C-115/88, ze dne 10. ledna 1990.
30. Rozsudek ESD ve věci Kongress Agentur Hagen GmbH v. Zeehaghe C-365/88, ze dne 15. května 1990.
31. Rozsudek ESD ve věci Mark Rich v. Società Italiana Impianti PA C-190/89, ze dne 25.7.1991.
32. Rozsudek ESD ve věci Hacker v. Euro Relais C-280/90, ze dne 26. března 1992.
33. Rozsudek ve věci Reichert v. Dresdner Bank II C-261/90, ze dne 26. března 1992.
34. Rozsudek ESD ve věci Handte v. Traitements Mecano Chimique C-26/9, ze dne 17. června 1992.
35. Rozsudek ESD ve věci Volker Sonntag v. Hans Waidmann C172/91, ze dne 21. dubna 1993.
36. Rozsudek ESD ve věci Web v. Web C-294/92, zde dne 17. května 1994.
37. Rozsudek ESD ve věci Custom Made v. Stawa C-288/92, zde dne 29. června 1994.
38. Rozsudek ESD ve věci Tatra C-406/92, ze dne 6. prosince 1994.

39. Rozsudek ESD ve věci Fiona Seville, Igora Trading Inc., Chequepoint Sarl a Chequepoint International Ltd. v. Presse Alliance SA C-68/93, ze dne 7. března 1995.
40. Rozsudek ESD ve věci Mainschiffahrts-Genossenschaft eG v. Les Gravières Rhénanes SARL C-106/95, ze dne 20. února 1997.
41. Rozsudek ESD ve věci Jackie Farrell v. James Long ze dne 20. března 1997.
42. Rozsudek ESD ve věci Antonio van den Boogard v. Paula Laumen C-220/95, ze dne 27. března 1997.
43. Rozsudek ESD ve věci Benincasa v. Dentalkit C-269/95, ze dne 3. července 1997.
44. Rozsudek ESD ve věci Van Uden Maritime BV v. Deco-Line and Company C-391/95, ze dne 17. listopadu 1998.
45. Rozsudek ESD ve věci Castelletti v. Trumpy C-159/97, ze dne 15. března 1999.
46. Rozsudek ESD ve věci Group Josi Reinsurance Company SA v. UGIC C-412/98, ze dne 9. března 2000.
47. Rozsudek ESD ve věci Weber v. Ogden C-27/00, ze dne 14. května 2000.
48. Rozsudek ESD ve věci Group Josi Reinsurance Company SA v. Universal General Insurance Company C-412/98, ze dne 13. července 2000.
49. Rozsudek ESD ve věci Gaillard v. Chekili C-518/99, ze dne 5. dubna 2001.
50. Rozsudek ESD ve věci Besix v. Kretzschmar C-256/00, ze dne 19. března 2002.
51. Rozsudek ESD ve věci Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel C-167/00, ze dne 1. října 2002.
52. Rozsudek ESD ve věci Gemeente Steenberg v. Luc Baten C-271/00 ze dne 14. listopadu 2002.
53. Rozsudek ESD ve věci Préservatrice Foncière TIARD SA v. Staat der Nederlanden C-266/01, ze dne 15. května 2003.
54. Rozsudek ESD ve věci Freistaat Bayern v. Jan Blijdenstein C-433/01, ze dne 15. ledna 2004.
55. Rozsudek ESD ve věci Kronhofer C-168/02, ze dne 10. června 2004.

56. Rozsudek ESD ve věci Nurnberger Allgemeine Versicherungs AG v. Portbridge Transport International BV C-148/03, ze dne 28. října 2004.
57. Rozsudek ESD ve věci Petra Engler v. Janus Versand GmbH C-27/02, ze dne 20. ledna 2005.
58. Rozsudek ESD ve věci Owusu v. Jackson C-281/02, ze dne 1. března 2005.
59. Rozsudek ESD ve věci Land Oberösterreich v. ČEZ C-343/04, ze dne 18. května 2006.
60. Rozsudek ESD ve věci Kersbergen-Lap v. Dams-Schipper C-154/05, ze dne 6. července 2006.
61. Rozsudek ESD ve věci Reisch Montage AG v. Kiesel Baumaschinen Handels GmbH C-103/05, ze dne 13. července 2006.
62. Rozsudek ESD ve věci Gesellschaft Antriebstechnik v. Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG C-4/03, ze dne 13. července 2006.
63. Rozsudek ESD ve věci E. Lechouritou v. Německo C-292/05, ze dne 15. února 2007.